

# Izricanje mjesnoga značenja u suvremenom hrvatskom jeziku

---

Živković, Dijana

Master's thesis / Diplomski rad

2012

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:821675>

*Rights / Prava:* [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-04-18**



*Repository / Repozitorij:*

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku  
Filozofski fakultet  
Diplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Dijana Živković

Izricanje mjesnoga značenja u suvremenom hrvatskom jeziku

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2012.

## Sažetak

U ovom diplomskom radu opisani su načini izražavanja mjesnoga značenja u suvremenom hrvatskom jeziku. Izdvojeni su osnovni podatci o lokalističkim teorijama i načinima izricanja mjesta u hrvatskom jeziku. Glavni dio rada govori o prijedložnim padežnim izrazima koji imaju mjesno značenje. U radu se uspoređuje izricanje mjesta opisano u Akademijinoj gramatici *Glasovima i oblicima hrvatskoga književnoga jezika* Stjepana Babića, Dalibora Brozovića, Ive Škarića i Stjepka Težaka iz 2007. godine i *Hrvatskoj gramatici* Eugenije Barić, Mije Lončarića, Dragice Malić, Slavka Pavešića, Mirka Petija, Vesne Zečević i Marija Znike iz 1995. godine, kao i prijedložni padežni izrazi *Gramatike hrvatskoga jezika* Josipa Silića i Ive Pranjkovića iz 2005. godine te *Praktične hrvatske gramatike* Dragutina Raguža iz 1997. godine te opisi mjesnoga značenja u člancima Ive Pranjkovića *Prostorna značenja u hrvatskome jeziku*, Ivane Matas Ivanković *Izražavanje prostornih značenja prijedložno-padežnim izrazima* te Diane Stolac *Izražavanje prostornih značenja padežnim oblicima* iz 2009. godine. Na temelju normativne i teorijske literature izdvojeni su osnovni načini izricanja mjesta u suvremenom hrvatskom jeziku koji se dijele na četiri razine (leksička, tvorbeno, sintaktička i morfosintaktička razina). Prijedložni padežni izrazi kojima se izriče mjesno značenje raspoređeni su po padežima. Svakom prijedložnom padežnom izrazu najprije je određeno značenje iz gramatika i teorijske literature, zatim su navedeni primjeri iz književnih tekstova, a potom se govori o učestalosti pojavljivanja pojedinih izraza u tim tekstovima. Za usporedbu sa stanjem u suvremenom jeziku upotrijebljene su knjige *Marina ili o biografiji* Irene Vrkljan iz 2004. godine, *Bilješka o piscu* Julijane Matanović iz 2002. godine i *Kuća u kojoj stanuje vrag* Gorana Tribusona iz 2006. godine.

Ključne riječi: lokalističke teorije, mjesno značenje, padeži, prijedložni padežni izrazi

## Sadržaj:

|  |    |
|--|----|
| 1. Uvod . . . . .  | 3  |
| 2. Lokalističke teorije . . . . .  | 4  |
| 3. Načini izricanja mjesta u hrvatskom jeziku . . . . .  | 6  |
| 3.1. Izražavanje mjesnoga značenja na tvorbenoj razini . . . . .   | 7  |
| 3.2. Izražavanje mjesnoga značenja na leksičkoj razini. . . . .  | 8  |
| 3.3. Izražavanje mjesnoga značenja na sintaktičkoj razini . . . . .  | 10 |
| 3.4. Izražavanje mjesnoga značenja na morfosintaktičkoj razini . . . . .   | 11 |
| 3.4.1. Izražavanje mjesnoga značenja padežnim oblicima . . . . .   | 11 |
| 3.4.2. Izražavanje mjesnoga značenja prijedložnim padežnim izrazima . . . . .  | 13 |
| 3.4.2.1. Mjesno značenje genitiva s prijedlozima . . . . .   | 14 |
| 3.4.2.2. Mjesno značenje dativa s prijedlozima . . . . .   | 26 |
| 3.4.2.3. Mjesno značenje akuzativa s prijedlozima . . . . .  | 28 |
| 3.4.2.4. Mjesno značenje lokativa s prijedlozima . . . . .   | 34 |
| 3.4.2.5. Mjesno značenje instrumentala s prijedlozima . . . . .  | 37 |
| 4. Zaključak . . . . .   | 40 |
| 5. Literatura . . . . .  | 41 |
| 6. Primjeri . . . . .  | 43 |
| 6.1. Prijedložni padežni izrazi kojima se izriče mjesno značenje<br>u djelu <i>Bilješka o piscu</i> . . . . .          | 43 |
| 6.2. Prijedložni padežni izrazi kojima se izriče mjesno značenje<br>u djelu <i>Marina ili o biografiji</i> . . . . .   | 45 |
| 6.3. Prijedložni padežni izrazi kojima se izriče mjesno značenje<br>u djelu <i>Kuća u kojoj stanuje vrag</i> . . . . . | 47 |

## 1. Uvod

U ovom diplomskom radu govorit će se o mjesnom značenju u suvremenom hrvatskom jeziku. Najprije će se reći nešto o lokalističkim teorijama, a zatim i o mogućim načinima izricanja mjesta u hrvatskom jeziku. Glavni dio rada posvećen je prijedložnim padežnim izrazima koji imaju mjesno značenje. U radu će biti uspoređeni prijedložni padežni izrazi na temelju gramatika, teorijske literature i književnih djela.

Gramatike koje će poslužiti kao osnova za usporedbu i opis prijedložnih padežnih izraza kojima se izražava mjesno značenje jesu *Gramatika hrvatskoga jezika* Josipa Silića i Ive Pranjkovića te *Praktična hrvatska gramatika* Dragutina Raguža, a ostale gramatike koje će biti upotrebljavane u ovom radu jesu *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (Stjepan Babić, Dalibor Brozović, Ivo Škarić i Stjepko Težak) te *Hrvatska gramatika* (Eugenija Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić i dr.).

Kao teorijska literatura poslužit će članci Ive Pranjkovića *Prostorna značenja u hrvatskome jeziku*, Ivane Matas Ivanković *Izražavanje prostornih značenja prijedložno-padežnim izrazima* i Diane Stolec *Izražavanje prostornih značenja padežnim oblicima*. Za usporedbu sa suvremenim književnim jezikom kao građa će poslužiti sljedeća djela: *Marina ili o biografiji* Irene Vrkljan, *Bilješka o piscu* Julijane Matanović i *Kuća u kojoj stanuje vrag* Gorana Tribusona.

U radu će se pokušati ustanoviti učestalost pojavljivanja određenih prijedložnih padežnih izraza kojima se izriče mjesno značenje. U gramatikama se govori o mogućim načinima izricanja mjesta prijedložnim padežnim izrazima i njihovoj učestalosti u jeziku, a ti će se podatci pokušati provjeriti u književnim tekstovima kako bi se ustanovilo podudarala li se suvremeno stanje u jezičnoj praksi s teorijom.

## 2. Lokalističke teorije

Odnos jezika i prostora zaokuplja brojne teoretičare jezika, osobito one koji su usmjereni prema značenju kao temelju jezičnoga opisa. Prostorni se odnosi u jeziku proučavaju na svim razinama. Branimir Belaj u članku *Prostorna značenja na razini složene rečenice* iz 2009. godine<sup>1</sup> ističe kako posebno zanimanje jezikoslovaca proteklih desetljeća pobuđuju padežni i prijedložni padežni izrazi, prilozi, čestice te prefiksi, posebno glagolski, kao „determinatori prostornih odnosa“. (2009: 1). Jezikoslovne teorije koje zastupaju tezu o prostornoj uvjetovanosti jezika te o prostornoj uvjetovanosti u osnovi neprostornih izraza poznate su pod nazivom lokalističke teorije ili teorije lokalizma. Jedna je od najznačajnijih Andersenova lokalistička teorija padeža koja je pokušala uspostaviti postavku kako su dubinski prostorni padežni odnosi univerzalni. Ta se postavka odnosila pretežito na padežna značenja mjesta i smjera, a jednako je vrijedila i za prijedložne i besprijedložne padežne izraze.

Ivo Pranjković u svom članku *Prostorna značenja u hrvatskome jeziku* iz 2009. godine<sup>2</sup> navodi kako se u okviru lokalističke teorije padeža, odnosno u okviru „gramatike prostora ili spacijalne gramatike“, većina gramatičkih kategorija u jeziku izvodi, izravno ili neizravno, iz kategorije prostora (2009: 1). I. Pranjković nepostojanje kategorije prostora u jeziku objašnjava činjenicom da se prostor neizravno izražava drugim morfološkim kategorijama, a to se posebno odnosi na kategoriju padeža i kategoriju lica, koje nužno pretpostavljaju i uključuju prostorne, odnosno mjesne odnose.

Iz lokalističke teorije padeža razvile su se i druge jezikoslovne teorije koje zastupaju tezu o prostornoj uvjetovanosti jezika. Osobitu važnost ima kognitivna lingvistika u kojoj su različiti oblici prostornih odnosa u jeziku jedno od središnjih područja istraživanja. Unutar nje razvila se kognitivna gramatika koja se u početku i pojavila pod nazivom prostorna gramatika. Taj je naziv uveo Langacker 1982. godine. U analizi prostornih odnosa u jeziku kognitivna gramatika posebnu pozornost posvećuje prostornim prijedlozima, česticama i glagolskim prefiksima.

---

<sup>1</sup> Rad preuzet sa: [http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=661:prostorna-znaenja-na-razini-sloene-reenice&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=661:prostorna-znaenja-na-razini-sloene-reenice&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.

<sup>2</sup> Rad preuzet sa: [http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=660:prostorna-znaenja-u-hrvatskome-jeziku&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=660:prostorna-znaenja-u-hrvatskome-jeziku&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.

Važno je istaknuti kako se u lokalističkim teorijama najčešće spominju četiri temeljna padeža kojima se izražava prostorno značenje. Ti se padeži nazivaju „semantičkim padežima“ i određuju se kao *lokativ*, *ablativ*, *adlativ* i *perlativ*. Lokativ je padež mjesta i on je statičan, a preostala su tri padeža dinamična. Ablativ i adlativ padeži su smjera i njima se označava određenost prema početnoj (prototipno *od*) ili završnoj (prototipno *do*) točki kretanja. Perlativ je padež pravca, a još se naziva i *padežom puta* ili *putanje*.

S obzirom na činjenicu da i ablativ i adlativ označavaju smjer, može se reći da postoje tri temeljna semantička padeža, koji izriču značenje:

1. mjesta (lokativnost – statičnost),
2. pravca (perlativnost – dinamičnost) i
3. smjera (ablativnost, adlativnost - dinamičnost).

### 3. Načini izricanja mjesta u hrvatskom jeziku

Prostorni se odnosi neizravno izražavaju morfološkim kategorijama, kategorijom padeža i kategorijom glagolske osobe. Kategorijom padeža mogu se izražavati prostorni odnosi među predmetima. Slično je i s kategorijom glagolske osobe kojom se označavaju sudionici govornoga čina, a oni se uvijek nalaze u nekom prostoru, označuju i sam prostor, pa je glagolska osoba „u neku ruku prostor koji govori, odnosno prostor kojemu se govori“ (Pranjkočić, 2009:1).

Ivo Pranjkočić navodi kako se mjesna značenja u hrvatskom jeziku izražavaju morfosintaktički (padežnim oblicima i prijedložnim padežnim izrazima) ili sintaktički (rečenicama, složenim rečenicama, suodnosima rečenica u tekstu), a sve su to gramatički načini izražavanja prostornih značenja (2009: 1). Prostorna se značenja mogu izražavati i tvorbeno (*skakaonica, dovoz*) te leksički (*ovdje, ući*). S obzirom na moguće načine izražavanja mjesta u hrvatskom jeziku, može se govoriti o četirima razinama:

1. tvorbenoj razini
2. morfosintaktičkoj razini
3. sintaktičkoj razini
4. leksičkoj razini.



### 3.1. Izražavanje mjesnoga značenja na tvorbenoj razini

Vrlo se često prostorna značenja izražavaju tvorbeno, osobito brojnim prefiksima (npr. glagoli *prevoziti*, *iznositi*, *preletjeti*, te imenice *uvoz*, *izvoz*). U okviru kognitivne gramatike posebna je pozornost usmjerena na proučavanje značenja određenih glagolskih prefiksa kako bi se ustanovilo njihovo osnovno značenje, a to se nastoji postići teorijom o prostornom značenju kao osnovnom značenju u jeziku.

Osim prefiksalsnom tvorbom, mjesna značenja označuju se i sufiksima, pogotovo u tzv. mjesnim imenicama. I. Pranjković ističe kako je u tom smislu osobito plodan sufiks *-ište* „koji se dodaje glagolskim i/ili imenskim osnovama i zajedno s njima označuje prostor na kojem se odvija kakva radnja ili prostor na kojem se nalazi (ili se nalazio) kakav predmet“ (2009: 1). Sufiksom *-ište* tvore se imenice kao što su *gradilište*, *skladište*, *igralište* i slično.

Kod imenica ženskoga roda posebno je plodan sufiks *-onica* kojim se označava „kakav, obično zatvoren prostor odnosno prostorija u kojoj se odvija neka radnja“ (Pranjković, 2009: 1), npr. *kupaonica*, *prodavaonica*, *učionica* itd. Često se prostor označuje i prefiksalsno-sufiksalsnom tvorbom (npr. *podmorje*, *prigorje*, *predgrađe* i sl.).

### 3.2. Izražavanje mjesnoga značenja na leksičkoj razini

Prostor se vrlo često izražava leksički, tj. pojedinim riječima. Među riječima kojima se prostor izražava leksički osobito su česti prilozi (npr. *ovdje, tamo, blizu*), pridjevi (npr. *dalek, lijevi, sjeverni*), glagoli (npr. *približiti, ući, prijeći*) i imenice (npr. *mjesto, smještaj, prostorija*).

U *Gramatici hrvatskoga jezika* prilozi se dijele na mjesne, vremenske, uzročne, namjerne, načinske i količinske priloge. Mjesnim priložima označava se mjesto odvijanja radnje, a oni odgovaraju na pitanja: *gdje? kamo? kuda? odakle? otkud? dokle? dokud?*. Mjesni prilozi mogu biti deiktički (npr. *ovamo, tamo, ondje*) ili nedeiktički (npr. *prizemno, južno, uzvodno*), mogu biti zamjениčki (npr. *ovdje, tamo, odatle*) i nezamjениčki (npr. *unutra, vani, poprijeko*) (Pranjković, 2009: 3).

I. Pranjković ističe kako se prostorna značenja često označavaju mjesnim priložima koji u pravilu imaju značenje mjesta (npr. *ovdje, pozadi, vani*) ili pravca (npr. *onamo, odozdo, van*), ali neki prilozi, kao što je primjerice *unutra*, u jednom kontekstu mogu označavati mjesto (npr. *nalaziti se unutra*), a u drugom pravac (npr. *ući unutra*) (Pranjković, 2009: 3).

Tanja Kuštović u članku *Prilozi za izražavanje prostora* iz 2009. godine<sup>3</sup> mjesne priloge dijeli u tri skupine:

1. prilozi koji označavaju mjesto na kojem se netko (ili nešto) nalazi. To su prilozi mjesta i oni odgovaraju na pitanje *gdje?*
2. prilozi koji označavaju cilj prema kojemu se netko (ili nešto) kreće. Nazivaju se priložima cilja i odgovaraju na pitanje *kamo?*
3. prilozi koji označavaju smjer, odnosno put kojim se netko (ili nešto) kreće. To su prilozi smjera, a odgovaraju na pitanje *kuda?* (2009 :1)

Prilozi najčešće označuju prostornu lokalizaciju, a u tom značenju osobito je česta suprotnost intralokalizacija/ekstralokalizacija. Intralokalizacija pretpostavlja orijentaciju s obzirom na unutrašnjost lokalizatora (*unutra*), a ekstralokalizacija orijentaciju s obzirom na prostor izvan lokalizatora (*vani, izvana*). I. Pranjković ističe kako su česte i suprotnosti prednja strana/stražnja

<sup>3</sup>Rad preuzet sa: [http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=663:prilozi-za-izraavanje-prostora&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=663:prilozi-za-izraavanje-prostora&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012

strana (npr. *sprijeda – straga, naprijed – natrag*), gornja/donja strana (npr. *gore - dolje*), proksimalnost/distalnost (npr. *blizu – daleko*).

I. Pranjković ističe kako među prostornim priložima nisu rijetki ni oni kojima je svojstvena lateralna prostorna orijentacija, koja može biti opća (npr. *bočno, ustranu*) i posebna (npr. *lijevo, desno, nalijevo*). Rjeđi su oni prilozi koji označuju orijentire određene više nego jednom stranom lokalizatora, ili čak svim njegovim stranama, npr. *okolo, uokolo, naokolo* (2009: 3).

U gramatici *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* istaknuto je kako neki prilozi zbog svog značenja imaju i posebnu sintaktičku ulogu. Prilozi *ovuda, tuda, onuda* upotrebljavaju se za smjer kretanja, a prilozi *amo, ovamo, tamo, onamo, kamo, nekamo* za cilj kretanja. U gramatici se naglašava i značenjska razlika priloga *kamo* i *kuda* i navodi se primjer:

*Kamo ideš? U Črnomerec.*

*Kuda ideš? Ilicom.* (Babić, Brozović i dr., 2007: 557)

Maja Matković u *Jezičnom savjetniku* iz 2006. godine govori o nepravilnoj upotrebi priloga *gdje, kamo* i *kuda* u suvremenom jeziku. Ona govori o različitom značenju tih priloga:

- a) *gdje* znači na kojem mjestu, npr. *Kuća mu je u Novoj Cesti.*
- b) *kamo* znači u koje mjesto, npr. *Svako ljeto idem u Imotski.*
- c) *kuda* znači kojim pravcem, npr. *Do Imotskoga se rado vozim cestom što prolazi kroz Nacionalni park Plitvička jezera.* (2006: 77)

M. Matković govori i o priložima koji se razlikuju po udaljenosti predmeta od govornika odnosno sugovornika. Kad je nešto blizu govornika, upotrebljava se prilog *ovdje*, kada je blizu sugovornika *tu*, a kada nije ni blizu govornika ni sugovornika onda se upotrebljava prilog *ondje*.

U *Glasovima i oblicima hrvatskoga književnoga jezika* navodi se kako treba razlikovati priloge *van* i *vani*. Razlika je u tome što *van* dolazi kao cilj kretanja, a *vani* označuje mjesto glagolske radnje. Prilozi *ovdje, ondje* znače mjesto radnje i neutralni su na kretanje i mirovanje i ne valja ih upotrebljavati kada je riječ o cilju kretanja. Umjesto *dođite ovdje* treba *dođite ovamo* (Babić, Brozović i dr., 2007: 558).

### 3.3. Izražavanje mjesnoga značenja na sintaktičkoj razini

Na razini članova rečeničnoga ustrojstva prostorna se značenja izražavaju adverbijalno, tj. priložnom oznakom mjesta, npr. *Ivan putuje u inozemstvo*. Međutim, mjesna značenja mogu se izricati i drugim sintaktičkim kategorijama kao što su predikat, objekt, atribut, a često se mjesno značenje izriče čitavim rečenicama, što se u prvom redu odnosi na mjesne rečenice. U *Hrvatskoj gramatici* ističe se kako su vezničke riječi mjesnih rečenica odnosni prilozi mjesta *gdje, kamo, kud(a), otkud(a), odakle i dokle* (1995: 480).

Prostorna značenja izražavaju se i na razini (cijele) jednostavne rečenice, npr. *Knjiga je na stolu, Vlak prolazi kroz mnoga naseljena mjesta*. U tim rečenicama upotrijebljeni su tzv. egzistencijalni glagoli (živjeti, stanovati, boraviti, prebivati i sl.). „Prostor uz takve glagole nije okolnost pod kojom se vrši glagolska radnja, nego je zapravo objekt radnje, predmet koji je prijeko potreban za ostvarenje same radnje.“ (Pranjkočić, 2009: 6).

I. Pranjkočić ističe kako se na razini složene rečenice prostorna značenja mogu izražavati i koordinacijski i subordinacijski (2009: 4). Koordinacijski se vrlo često izražavaju nekim tipovima sastavnih, suprotnih ili rastavnih rečenica, npr. *Preselio se u Zagreb i ondje se zaposlio*. Subordinacijski se izražavaju mjesnim rečenicama kod kojih se radnja zavisne surečenice prema predikatu glavne ponaša kao priložna oznaka mjesta, npr. *Putovat ćemo dokle je potrebno*.

Prostorna značenja vrlo se često izražavaju i na razini teksta. U izražavanju takvih prostornih značenja najvažniju ulogu imaju prostorni (*spacijalni*) tekstni konektori, kao što su: *ovdje, tu, ondje, ovamo, tamo, onamo, odavde, odakle* i sl., npr. *Ušli smo u jednu sobicu na kraju hodnika. Ondje nije bilo više ničega*.

### 3.4. Izražavanje mjesnoga značenja na morfosintaktičkoj razini

#### 3.4.1. Izražavanje mjesnoga značenja padežnim oblicima

Prostorna značenja mogu se izricati padežnim oblicima, odnosno besprijedložnim padežnim izrazima. Takvo izražavanje mjesta u hrvatskom jeziku rjeđe je nego izražavanje prijedložnim padežnim izrazima. U hrvatskom jeziku mjesno se značenje može izražavati padežnim oblicima dativa, akuzativa i instrumentala.

I. Pranjković ističe kako su za sva tri slučaja uobičajena neka ograničenja, odnosno uvjeti pod kojima se izrazi s tim padežima ostvaruju. Kod dativa se u pravilu pretpostavlja glagolski oblik s prefiksom *pri-* (npr. *prići, primaknuti se, približiti se*), kod akuzativa se pretpostavlja glagol kretanja s prefiksom *pre-* (npr. *prelaziti, preplivati, preskočiti*) ili s prefiksom *pro-* (npr. *proći znak za skretanje, proći tunel*), a ako je upravna riječ u izrazima toga tipa imenica, onda je rekcija genitivna, npr. *prelaženje ulice*. Kod besprijedložnoga instrumentala kojim se izražava prostorno značenje, i to ponajprije prostorno značenje perlativne naravi (npr. *Šeću parkom.*), također se pretpostavlja glagol kretanja (Pranjković, 2009: 2). Zajedničko je izražavanju prostornih značenja besprijedložnim dativom i besprijedložnim akuzativom to da se prostor zapravo predočava kao objekt, u izrazima s akuzativom kao izravni, a u izrazima s dativom kao neizravni objekt.

Diana Stolac u članku *Izražavanje prostornih značenja padežnim oblicima* iz 2009. godine<sup>4</sup> navodi kako izrazi kojima se označava mjesno značenje odgovaraju na pitanja *gdje, kamo i kuda*. D. Stolac ističe kako besprijedložni izrazi mogu odgovarati na pitanja *kamo i kuda*, dok na pitanje *gdje* odgovaraju priložne oznake koje u rečenicu uvode glagoli mirovanja u funkciji predikata koje se iskazuju priložima i prijedložnim izrazima, a ne besprijedložnim oblicima (2009: 2).

Na kraju rada izvodi zaključak kako su padežni oblici samo jedna od mogućnosti izražavanja prostornih značenja u hrvatskom jeziku, a da su prilozi i prijedložni izrazi češći i pokrivaju više različitih značenja vezanih uz prostorne okolnosti obavljanja radnje (Stolac, 2009: 5).

---

<sup>4</sup> rad preuzet sa: [http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=668:izraavanje-prostornih-znaenja-padenim-oblicima&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=668:izraavanje-prostornih-znaenja-padenim-oblicima&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.

Dragutin Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* navodi uloge i značenja dativa bez prijedloga, a jedno je od tih značenja mjesno značenje. Mjesno značenje izražava se *dativom cilja* kojim se označava kretanje prema cilju. D. Raguž navodi primjere kao što su *Okreni se zidu!*, *Približavali su se selu.* (1997: 136), u kojima su *zid* i *selo* cilj do kojega se dolazi radnjom.

Diana Stolac ističe kako se priložnom oznakom mjesta izraženom dativom označuje smjer kretanja, npr. *Dijete je brzo trčalo kući. Marija prilazi neboderu.* Dativni oblici *kući* i *neboderu* označavaju smjer kretanja. U tim rečenicama ne zna se način na koji se taj cilj ostvaruje, kao ni ostvaruje li se uopće, ali može se uočiti kretanja od polazne točke prema cilju. D. Stolac takav dativ naziva *dativom negranične direktivnosti* ili *dativom smjera.* (Stolac, 2009: 4)

Smjer kretanja koji se izražava besprijedložnim dativom, može se iskazati i prijedložnim izrazom s dativom: *Vesna je otišla prijateljici. Vesna je otišla k prijateljici.* (Stolac, 2009: 4). D. Stolac ističe kako je moguće obje inačice upotrijebiti s istim značenjem, ali da se u razgovornom stilu češće rabi besprijedložni dativ. U proučavanoj građi česti su primjeri dativa s prijedlogom *k(a)* što znači da se taj oblik očuvao u književnom jeziku, ali mogu se pronaći i primjeri dativa bez prijedloga kojim se označava mjesno značenje.

D. Raguž ističe kako se instrumentalom izražava prostorno pomicanje, širenje, napredovanje prostorom, npr. *šetati ulicom, ploviti morem* (1997: 153). Takav instrumental naziva se prosekutivom. Sastavnica u besprijedložnom instrumentalu predočava se kao nespecificirani put, put koji nema oznake usmjerenosti, a koji omogućuje kretanje u nekom prostoru ili kroz neki prostor. Prostor se u takvim izrazima ne predočava kao okolnost glagolske radnje, kao mjesto na kojem se vrši radnja, nego kao „svojevrsni predmet kojim se, u vezi s kojim se i/ili na kojemu se vrši glagolska radnja.“ (Stolac, 2009: 3). U pravilu je riječ o prostoru koji se određuje imenicama što označuju objekte naglašene dužine i/ili površine pa se zato kaže npr. *šetati ulicom, šumom, obalom*, a ne može se reći *\*šetati kupaonicom, gostionicom* (Stolac, 2009: 3).

### 3.4.2. Izražavanje mjesnoga značenja prijedložnim padežnim izrazima

„Prijedlozi (prepozicije) pomoćne su gramatičke riječi koje označuju podređenost jedne punoznačne riječi drugoj i time izriču međusobni odnos predmeta ili radnji koje izriču punoznačne riječi“ (Babić, Brozović i dr., 2007: 558). Sintaktička veza prijedloga i padežnoga oblika imenice (npr. *kod kuće, na početku stoljeća*) naziva se prijedložnim padežnim izrazom. Prijedložni padežni izrazi s mjesnim značenjem u rečenici najčešće imaju funkciju priložne oznake (*To sam čuo u školi.*), ali mogu imati i funkciju atributa (*Kuća na brdu je lijepa.*) ili mogu doći kao imenski dio predikata (*Cvijet je na livadi.*) (Pranjковиć, 2009: 4).

Najčešće prijedlozi označavaju mjesto, a oni koji se upotrebljavaju s različitim padežima dolaze u različitim značenjima. Josip Silić i Ivo Pranjковиć u *Gramatici hrvatskoga jezika* ističu kako se sva glavna prostorna značenja mogu opisati na temelju suodnosa između dvaju predmeta ili dvaju skupova predmeta, između predmeta kojemu treba odrediti mjesto, koji je objekt lokalizacije i predmeta uz pomoć kojega se objektu lokalizacije određuje mjesto, tj. lokalizatora (2005: 245).

Budući da prostorna značenja obično pretpostavljaju postojanje objekta lokalizacije, lokalizatora i orijentira, najčešće se prostorna značenja izražavaju prijedložnim padežnim izrazima. Rjeđe se prostorno značenje izravno izražava padežnim oblicima upravo zbog činjenice da se padežom može iskazati odnos lokalizatora i objekta lokalizacije, ali bez orijentira. U hrvatskom se jeziku s pet padeža može izraziti mjesno značenje, a to su genitiv, dativ, akuzativ, lokativ i instrumental. Reprezentativna zamjениčka pitanja na koja je odgovor prijedložni padežni izraz s prostornim značenjem su *Gdje? Kamo? Kuda? Odakle? i Dokle?*.

### 3.4.2.1. Mjesno značenje genitiva s prijedlozima

Genitiv je padež ticanja. Od svih kosih padeža on ima najšire i najopćenitije značenje. J. Silić i I. Pranjković navode kako uz genitiv dolazi najveći broj prijedloga koji imaju različita značenja, a jedno od njih je i mjesno značenje. Ivana Matas Ivanković u svom članku *Izražavanje prostornih značenja prijedložno-padežnim izrazima* iz 2009. godine<sup>5</sup> ističe kako postoje tri osnovna prostorna značenja genitivnih sintagmi s prijedlozima:

1. njima se određuje odakle počinje glagolska radnja (*izići iz dvorišta*),
2. gdje se odvija glagolska radnja, odnosno gdje se što nalazi (*razgovarati ispred dvorišta*) ili
3. mjesto do kojega doseže glagolski proces (*dotrčati do dvorišta*). (2009: 2)

I. Matas Ivanković navodi kako je genitiv padež s najširim mogućnostima upotrebe u prostornom značenju i jedini je koji označuje ablativnost, odnosno odvajanje radnje od određenog mjesta, npr. *istrčao je iz učionice, pao je s krova* itd. (2009: 2).

#### Genitiv s prijedlogom *od*

Osnovno značenje prijedloga *od* je ablativno, tj. značenje kretanja predmeta koji se udaljava od drugoga predmeta, značenje odvajanja, potjecanja, podrijetla i sl. (Silić, Pranjković, 2005: 204). U prostornom smislu to značenje pretpostavlja mjesto od kojega počinje kakva radnja, a može biti riječ i o kakvoj, većoj ili manjoj, udaljenosti predmeta od predmeta, npr. *Taj se običaj proširio od istoka do zapada*. (Silić, Pranjković, 2005: 204).

*Odmaknula se od njega i podbočila lice rukama*. (Matanović, 2002: 61)

*A anđeo smrti sada leži daleko od mene u nekom krevetu*. (Vrkljan, 2004: 24)

*...onaj tip u hubertusu odvoji se od šanka, priđe Flekačevu stolu, sjedne bez pitanja, pa odloži pecački pribor na slobodnu stolicu*. (Tribuson, 2006: 8)

---

<sup>5</sup> Rad preuzet sa: [http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=666:izraavanje-prostornih-znaenja-prijedlono-padenim-izrazima&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=666:izraavanje-prostornih-znaenja-prijedlono-padenim-izrazima&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.



U proučavanim izvorima genitiv s prijedlogom *od* može se pronaći u nekoliko rečenica iako se češće upotrebljava njegov antonimni prijedlog *do*.

### **Genitiv s prijedlogom *do***

Dragutin Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* ističe kako prijedlog *do* znači približavanje cilju, nekoj točki i dodir s nečim (suprotno značenje *od*), bilo u prostoru ili vremenu, npr. *jedan do drugog, ići do kraja* (1997: 123). J. Silić i I. Pranjković ističu kako je kod genitiva s prijedlogom *do* riječ o graničnoj direktivnosti, odnosno da je tom prostornom odnosu svojstveno kretanje jednoga predmeta prema drugomu kao granici kretanja. Temeljno značenje genitiva s prijedlogom *do* vezano je uz adlokativnost, a za razliku od svog antonima, prijedloga *od*, može biti vezan i za značenja mirovanja, statičnosti, npr. *Sjedi do zida.*, a ne može *\*Sjedi od zida.* (Silić, Pranjković, 2005: 205).

*Budila sam se mokra, u trenutku kad sam mu pokušavala objasniti da sam još premalena da bih do doma zdravlja vozila fiću susjeda Varge.* (Matanović, 2002: 12)

*Haljina uspomena, Marina, seže do naših koljena.* (Vrkljan, 2004: 99)

*A onda, kada sam došao do pružnog nasipa, nije bilo ni tebe, ni Tromblona, nego samo ona ruka.* (Tribuson, 2006: 60)

Genitiv s prijedlogom *do* u značenju mjesta čest je u knjigama Julijane Matanović i Gorana Tribusona, dok se u knjizi Irene Vrkljan može pronaći malo primjera. J. Silić i I. Pranjković navode kako prijedlog *do* često dolazi i uz izraze u kojima je granica kretanja fiksirana prijedložnim padežnim izrazom, npr. *Popeli su se do na vrh brda.* (Silić, Pranjković, 2005: 205). Takvi primjeri ne postoje u proučavanoj građi pa se može zaključiti da se oni upotrebljavaju vrlo rijetko.

### **Genitiv s prijedlogom *iz***

J. Silić i I. Pranjković navode kako je genitiv s prijedlogom *iz* primarno ablativnoga karaktera, samo što u njemu prijedlog *iz* pretpostavlja da „kretanje, odvajanje, potjecanje ili sl. počinje iz unutrašnjosti kakvog predmeta, iz područja koje je u granicama drugog predmeta“ (Silić,

Pranjković, 2005: 206). D. Raguž ističe kako prijedlog *iz* ima više značenja, a jedno od njih je izlazak, napuštanje zatvorena prostora te da je njegovo značenje suprotno značenju prijedloga *u* s akuzativom. (1997: 124).

*Čim sam toga poslijepodneva uspjela ustati iz postelje, otišla sam, prvi put od odlaska, u lundsku crkvu...* (Matanović, 2002: 20)

*Iz te sheme nisam izašla ni s petnaest godina.* (Vrkljan, 2004: 20)

*Davno prije, ima tomu više od dvadeset godina, Profesor se vratio kući iz ribolova i shvatio da ga je žena napustila s bogatim monterom centralnog grijanja...* (Tribuson, 2006: 21)

Na temelju mnogobrojnih primjera u djelima može se zaključiti da se genitiv s prijedlogom *iz* često upotrebljava u suvremenom jeziku.

### **Genitiv s prijedlogom *s(a)***

J. Silić i I. Pranjković ističu kako je genitivu s prijedlogom *s(a)* osnovno značenje ablativno, ali da takav genitiv pretpostavlja da kretanje ili kakva druga aktivnost započinje s gornje, površinske ili vanjske strane kakva predmeta i navode primjere *Silaze s broda.*, *Promatra nas s balkona.* i sl. (2005: 207). D. Raguž navodi kako je prijedlog *s(a)* kao genitivni prijedlog suprotan akuzativnom prijedlogu *na*, te da znači potjecanje, odvajanje, spuštanje naniže, s neke površine (stvarne ili zamišljene), npr. *vratiti se s puta*, *sići s brda* (1997: 133). U *Hrvatskoj gramatici* navodi se kako se prijedlog *s(a)* slaže s genitivom kad odgovara na pitanje *odakle* (1995: 279).

*Brzo maknuvši ruku s dojke, glasno sam izgovorila Petrovo ime.* (Matanović, 2002: 20)

*Još sa brijega vidim dolje...* (Vrkljan, 2004: 64)

*Sviknut na svakojaka iznenađenja i opasnosti, stražar trenom zgrabi crveni protupožarni aparat sa zida i plamteću košaru zaspe takvim mlazom, da je dobar dio bijele pjene upropastio i upravnikove cipele.* (Tribuson, 2006: 29)

U književnim izvorima relativno se često pojavljuje genitiv s prijedlogom *s(a)*, a osobito je čest u knjizi Gorana Tribusona, gdje je uz prijedlog *iz* najčešći genitivnih prijedlog za izricanje mjesnoga značenja.

### **Genitiv s prijedlozima *ispred* i *iza* te *izvan(van)* i *unutar***

Genitivom s prijedlogom *ispred* označuje se predmet kojemu se s prednje strane nalazi ili kreće drugi predmet ili predmeti, a genitiv s prijedlogom *iza* označuje predmet kojemu se sa stražnje strane nalazi ili kreće drugi predmet ili predmeti (Silić, Pranjković, 2005: 208). Genitiv s prijedlogom *iza* relativno je čest u proučavanoj građi, a prijedlog *ispred* ne pojavljuje se tako često.

*..bacivši vodu iz lavora daleko **iza kuće**...* (Matanović, 2002: 53)

*Odmah **iza ugla** vidjet će veliko sirotište...* (Vrkljan, 2004: 78)

*Kuštrak podigne pogled i spazi kako čuvar **iza Slikarevih leđa** odmahuje glavom kao da želi pokazati kako je to neistina.* (Tribuson, 2006: 31)

*Sva moja mršavost nije joj pomogla da bez mog ustajanja prođe **ispred mene**.* (Matanović, 2002: 33)

*Moja mašta trči uvijek **ispred mene**.* (Vrkljan, 2004: 23)

*...pomisli Roby Flekač, zaustavljajući svoj prastari Opel, svoju veliku hrđavu lađu, neku vrst uličnog tankera s njemačkim registarskim pločicama, **ispred dobro mu poznate gostionice**...* (Tribuson, 2006: 7)

Prijedlog *unutar* uz genitiv znači položaj u okviru nekih granica u unutrašnjem dijelu i suprotan je značenju prijedloga *izvan*, npr. *unutar kruga* (Raguž, 1997: 134). Genitiv s prijedlogom *unutar* može se pronaći u samo jednoj rečenici, što upućuje na činjenicu da se zbog svoga značenja ne upotrebljava često.

***Unutar područja**, kroz koja prolazimo bez pasoša.* (Vrkljan, 2004: 112)

J. Silić i I. Pranjković ističu kako je osnovno značenje prijedloga *izvan*, ili rjeđe *van*, „izvanmjesno“. To znači da imenica u genitivu označuje predmet ili dio prostora izvan čijih se granica nalazi ili kreće drugi prijedlog (Silić, Pranjković, 2005: 208).

*...radovalo me provesti nekoliko lijepih sati izvan studentske sobe.* (Matanović, 2002: 91)

*Ono što se zbiva izvan kuće nije joj poznato.* (Vrkljan, 2004: 107)

*Tamo iz tvorničkog kruga, sa zvučnika što ih je Japanac postavio izvan zgrade, začuje se drndavi turbofolk koji odleti nekamo preko njihovih glava...* (Tribuson, 2006: 141)

D. Raguž ističe kako je isto značenje prijedloga *van* i *izvan* te preporučuje zamjenu prijedloga *van* s prijedlogom *izvan* (1997: 135). Važno je razlikovati prilog *van* (*vani*) i prijedlog *van* (*izvan*). Primjeri u kojima bi umjesto prijedloga *izvan* uz genitiv stajao prijedlog *van* ne nalaze se u proučavanoj građi, što je u skladu s Raguževom preporukom.

### **Genitiv s prijedlozima *iznad*, *ispod*, *više* (*poviše*) i *niže***

Genitiv s prijedlogom *iznad* označuje predmet kojemu se s gornje strane, nalazi ili kreće drugi predmet ili predmeti, a *ispod* označuje predmet kojemu se s donje strane, nalazi ili kreće drugi predmet ili predmet (Silić, Pranjković, 2005: 209).

*Ispod nemirne površine besmislene užurbanosti drijema strah.* (Vrkljan, 2004: 29)

*Kao dodatak, ispod pozdravnog potpisa, napisala je dvije rečenice...* (Matanović, 2002: 132)

*Možda ga je trebalo sahraniti ispod plinskog rezervoara.* (Tribuson, 2006: 44)

*Kakvo je bilo nebo iznad grada?* (Vrkljan, 2004: 44)

*Lice mu je bilo sivo, a suha koža i herpes iznad usne otkrivali su pod kakvim je stresom.* (Matanović, 2002: 115)

*Iznad istočnog krila kaznionice visio je sivi svod zgusnutih oblaka i magle...* (Tribuson, 2006: 28)

Prijedlozi *iznad* i *ispod* relativno su česti u proučavanoj građi, a na temelju brojniji primjera u kojima je upotrijebljen prijedlog *ispod* uz genitiv može se zaključiti da se upotrebljava češće nego prijedlog *iznad*.

Prijedlog *više* (*poviše*) znači položaj malo više iznad čega, a prijedlog *niže* znači da je nešto na nižoj razini (Raguž, 1997: 127). Rečenice u kojima bi se nalazili ti prijedlozi uz genitiv ne mogu se pronaći u proučavanoj građi. U građi se nalazi samo jedan primjer takvog izraza u kojem je upotrijebljen prijedlog *niže* uz genitiv:

*Uz prugu niže spremnika širile su se neuredno porazmještane kućice...* (Tribuson, 2006: 7)

**Genitiv s prijedlozima *dno* (*podno, nadno, udno*), *vrh* (*povrh, navrh, uvrh, zavrh*), *čelo, nakraj, onkraj***

D. Raguž ističe kako prijedlog *nadno* označava donji dio čega, npr. *nadno kreveta, nadno njive* (1997: 126), a ne navodi njegove inačice *dno, podno* i *udno*. U proučavanoj je građi samo jednom upotrijebljen prijedlog *dno*, odnosno njegova inačica *podno*:

*Tako je kuća podno groblja postala „obješenikovom kućom“ ili „kućom obješenoga“ te je nitko nije htio ni pogledati, a kamoli kupiti.* (Tribuson, 2006: 164)

U toj rečenici sintagma *podno groblja* pobliže određuje kuću, odnosno otkriva položaj na kojem se ta kuća nalazi. Može se uočiti da se u ovom primjeru mjesno značenje ne izriče priložnom oznakom mjesta, što je najčešći način izricanja mjesta, nego atributom.

O prijedlogu *vrh* D. Raguž kaže da se rijetko upotrebljava (kao i njegove inačice *povrh, navrh* i *uvrh*), a znači da je nešto na samom vrhu, ali izvan granice onoga što je imenicom u genitivu označeno, npr. *vrh vode* (1997: 135). Prijedlozi *povrh, navrh* i *uvrh* prema D. Ragužu razlikuju se neznatno svojim značenjem:

- a) *uvrh* - znači da je nešto u vrhu ili krajnjoj točki, npr. *uvrh stabla*
- b) *povrh* – znači malo iznad vrha, površine, npr. *povrh vode*
- c) *navrh* – na vrhu, da ide do vrha, npr. *navrh kuće*

Prijedlog *čelo* može se upotrijebiti samo uz nekoliko imenica i vrlo je rijedak i zastario. Njime se označava istaknuto mjesto, izloženo naprijed, npr. *čelo stola*. D. Raguž navodi kako je danas češća prijedložna konstrukcija *na čelu (kolone, skupine)* (1997: 123).

Prijedlog *onkraj* znači položaj s druge strane, iza nečega, ali rijetko se upotrebljava u suvremenom jeziku i stilski je obilježen. D. Raguž navodi primjer *onkraj brave* što u prenesenom značenju znači *u zatvoru*. (1997: 129). Prijedlog *nakraj* znači da je nešto na kraju: *Zaustavili su se nakraj ulice*. (1997: 127).

J. Silić i I. Pranjković ističu kako se danas rijetko upotrebljavaju ti prijedlozi što se može potvrditi nedostatkom takvih primjera u proučavanoj građi pa bi se moglo zaključiti kako su oni zastarjeli i u suvremenom se jeziku više skoro pa ne upotrebljavaju za izražavanje mjesta.

### **Genitiv s prijedlogom *sred (nasred, posred, usred)***

Prijedlozi *sred, nasred, posred* i *usred* označuju da se predmet nalazi ili kreće u središnjem, centralnom dijelu drugoga predmeta (Silić, Pranjković, 2005: 212). Zbog svog uskog značenja ne upotrebljavaju se često što se može potvrditi u proučavanim izvorima budući da se u njima nalazi tek nekoliko rečenica u kojima je upotrijebljen genitiv uz te prijedloge i to pretežito u djelu Gorana Tribusona.

*...ubojit stroj **usred grada** za nekoga tko stoji i čeka.* (Vrkljan, 2004: 101)

*...prljavština domalo prekriva sve i postaje svakodnevicom, a takva svakodnevica naprosto smrdi, neodredivo, sli s vremenom i neizdrživo, osim onomu koji **usred nje** živi pa je i ne zamjećuje.* (Tribuson, 2006: 85)

*...a nekoliko se žena u radničkim kutama stisnulo **nasred dvorišta*** (Tribuson, 2006: 139)

*na ovom se neprikladnom i neugodnom prostoru, **sred vlage i blizine groblja**, dizala tek jedna jedina kuća...* (Tribuson, 2006: 164)

### **Genitiv s prijedlogom *oko* (*okolo*)**

Genitiv s prijedlogom *oko* označuje predmet kojemu su s više strana ili sa svih strana drugi predmeti ili, uz glagole kretanja, kružno kretanje u blizini predmeta označena genitivom (Silić, Pranjković, 2005: 212).

*Stavljam ruke **oko ustiju** i vičem to odavde, iz ovog berlinskog ljeta 1983. godine.* (Vrkljan, 2004: 17)

*...uspjela sam se okrenuti i **oko tankih i blijedih usana** časne sestre mojih godina uočiti loše prikriven izraz čuđenja, gotovo zgranutosti.* (Matanović, 2002: 21)

*...ljutit na posao, gazdu, raženi kruh i sve one bitange koje se motaju **oko njegove žene Jadranke**...* (Tribuson, 2006: 53)

D. Raguž kaže kako se prijedlog *okolo* rijetko upotrebljava te da ima samo mjesno značenje, za razliku od prijedloga *oko* koji može označavati i približno vrijeme te nedirektnu vezanost za nešto (1997: 129). Upotreba genitiva s prijedlogom *oko* česta je u građi, a njegova se inačica *okolo* ne upotrebljava.

### **Genitiv s prijedlozima *blizu*, *kod*, *kraj* (*pokraj*), *pored*, *nadomak*, *nadohvat*, *u* i *mimo***

Zajedničko je svim tim prijedlozima da uz genitiv označavaju odnos među predmetima kojima je svojstvena blizina, s tim da je jednima više svojstveno mirovanje predmeta koji se nalaze u prostornom odnosu, a drugima kretanje (Silić, Pranjković, 2005: 212).

*Godine 1950. stojim neodlučno **pokraj svog prijatelja** u malom stanu u Zagrebu.* (Vrkljan, 2004: 18)

*S medenjacom u ruci stajala sam **pokraj Petrove klupe** i molila ga da uzme kolačić koji mu je namijenila moja baka.* (Matanović, 2002: 50)

*- To vam je bila ona kućica **pokraj kružnoj prijelaza** - objasni portir liječniku.* (Tribuson, 2006: 27)

*Pored papira leže cigarete, pepeo.* (Vrkljan, 2004: 83)

Genitiv s prijedlogom (*po*)*kraj* često se upotrebljava u suvremenom jeziku što potvrđuje velik broj primjera pronađenih u proučavanim izvorima, a može se zaključiti da se prijedlog *pored* uz genitiv rijetko upotrebljava budući da se u proučavanim izvorima nalazi samo u djelu Irene Vrkljan. Ona često upotrebljava taj prijedlog uz genitiv za izražavanje mjesnoga značenja, ali ne može se pronaći u djelima Julijane Matanović i Gorana Tribusona.

Prijedlog *blizu* stoji u opreci s priložno-prijedložnom vezom *daleko od* i označava blizinu: *Blizu smo kuće. Stanuje blizu nas.* (Raguž, 1997: 123). Prijedlog *u* s genitivom znači položaj u vlasništvu ili području nekoga. D. Raguž ističe kako su takvi izrazi s prijedlogom *u* uz genitiv sve rjeđi, osobito u urbanim sredinama i da postaju obilježje starinskoga izraza ili regionalne upotrebe i ustupaju mjesto izrazima s prijedlogom *kod*. On kaže kako se prijedlog *u* čuva uz osobne zamjenice, npr. *u nas, u njih, u nje* i sl. (1997: 134). U proučavanoj građi nalazi se samo jedna rečenica u kojoj je očuvan taj izraz:

*Marina mu je odgovorila: u mene je sve prljavo.* (Vrkljan, 2004: 93)

D. Raguž ističe kako genitiv s prijedlogom *kod* može imati dva mjesna značenja: može označavati blizinu položaja ili područje koje je pod vlasništvom ili nadzorom, npr. *Dijete je kod bake.* (1997: 125). On se relativno često pojavljuje u proučavanim izvorima.

*Loše se prodaju, a ni ja ih kod kuće ne nosim.* (Vrkljan, 2004: 18)

*Vidjela sam jutros, dok sam bila kod Gite na kavi, da on nešto šara istim takvima.* (Matanović, 2002: 44)

*Jedne ljetne noći neki tip, koji je odsjeo kod rodbine na Plinari, zaustavio je automobil ispred napuštene kuće i izašao van privučen nečim veoma neobičnim.* (Tribuson, 2006: 70)

U *Hrvatskoj gramatici* navodi se kako se prijedlog *mimo* slaže s genitivom i akuzativom, bez razlike u značenju, npr. *Prošao je mimo kuću. Prošao je mimo kuće.* (1995: 279). U proučavanim izvorima u samo jednoj rečenici upotrijebljen je prijedlog *mimo* uz genitiv:

*Lav legne na trbuh i oprezno prođe mimo mene.* (Vrkljan, 2004: 65)



Prijedlog *nadohvat* označava da je nešto blizu, da se može dohvatiti, dosegnuti (*nadohvat ruke*). D. Raguž ističe kako prijedlog *nadomak* po jezičnoj normi ide s dativom, ali da se sve više veže uz genitiv, osobito kada nije riječ o kretanju nego o položaju, mirovanju, npr. *Bili su nadomak sela*. (1997: 126). U proučavanoj građi ne mogu se pronaći primjeri genitiva s prijedlozima *nadomak* i *nadohvat* iz čega se može zaključiti da se oni ne upotrebljavaju uz genitiv, a budući da se u građi ne nalaze ni primjeri dativa s tim prijedlozima može se reći da se oni vrlo rijetko upotrebljavaju.

### **Genitiv s prijedlozima *duž* (*uzduž*), *širo*m i *diljem***

Prijedlog *duž* znači da se nešto prostire po cijeloj dužini, prijedlog *širo*m znači prostiranje, protezanje po čitavoj širini, a prijedlog *diljem* znači da nešto ide i uzduž i poprijeko, po cijeloj dužini i širini, ali samo uz imenice za velika područja nastanjena ljudima, npr. *diljem svijeta*. Goran Tribuson u jednoj rečenici upotrebljava prijedlog *diljem* uz genitiv, a u ostalim izvorima ne može se pronaći neki od tih prijedloga uz genitiv.

*Dalo se samo razabrati da se radio o nekoj mutnoj asocijaciji koja mu je dala kredencijale da diljem Hrvatske rasprši interes za ovu sportsku i nadasve plemenitu vještinu.* (Tribuson, 2006: 15)

### **Genitiv s prijedlogom *preko***

Genitiv s prijedlogom *preko* označuje „prije svega prekomjesnost (translokalnost), tj. označuje da se predmet nalazi ili kreće poprijeko u odnosu prema drugom predmetu, koji je obično izdužen“ (Silić, Pranjković, 2005: 214). D. Raguž navodi kako prijedlog *preko* može označavati:

- a) prelaženje u dodiru ili iznad neke površine po širini, npr. *prijeći preko ceste*
- b) zadržavanje na nekoj površini, poprijeko, npr. *palo drvo preko puta*
- c) prelaženje na drugu stranu ili položaj na drugoj strani, npr. *otišli su preko save*
- d) prekrivanje cijele površine, npr. *staviti pokrivač preko glave* (1997: 131)

*Drugog dana prespavao bi jutarnju smjenu i spavao bi, dijagonalno pružen preko orahova kreveta...* (Matanović, 2002: 59)

*Hodaju preko dasaka.* (Vrkljan, 2004: 85)

*...i gdje treba preći preko šina kako bi se stiglo do ceste kojom se može spustiti dolje do Plinare.* (Tribuson, 2006: 54)

Može se uočiti kako je u prvom primjeru riječ o zadržavanju na nekoj površini (*pružen preko orahova kreveta*), a u drugom i trećem primjeru prijedlog *preko* upotrijebljen je u značenju prelaženja u dodiru ili iznad neke površine po širini. Genitiv s prijedlogom *preko* relativno je čest u proučavanoj građi.

### **Genitiv s prijedlogom *mjesto***

J. Silić i I. Pranjković ističu kako je genitiv s prijedlogom *mjesto* (*umjesto, namjesto*) prvotno označavao predmet koji se nalazi na mjestu drugoga predmeta, ali da je takva njegova upotreba danas vrlo rijetka, a i u proučavanoj građi nema takvih primjera.

### **Genitiv s prijedlogom *između***

Genitiv s prijedlogom *između* označuje predmet ili predmete kojima se s dviju ili više strana nalaze drugi predmeti (Silić, Pranjković, 2005: 217). Prijedlog *između* uz genitiv upotrebljava se u suvremenom jeziku, ali s obzirom na svoje značenje njegova je upotreba ograničena pa nije toliko čest kao neki drugi prijedlozi.

*Recepte, ispisane na zasebnom papiru, umetala je između dva spojena lista trgovačkog papira.* (Matanović, 2002: 11)

*Marina živi samo u sobi, između lonaca na štednjaku i teka za ispisivanje...* (Vrkljan, 2004: 50)

*...i tamo je pustili da gmiže između nogu posjetitelja.* (Tribuson, 2006: 163)

## Genitiv s prijedlozima *spram* (*naspram*), *put* i *nasuprot*

Genitiv s prijedlogom *spram* (*naspram*) označuje okrenutost prema čemu, usmjerenost na što ili uspoređivanje predmeta po kakvu svojstvu i može označavati mjesto na metaforičkoj razini, npr. *Bio je spram svega toga ravnodušan.* (Silić, Pranjković, 2005: 217). U knjizi *Marina ili o biografiji* nalazi se rečenica:

*Priznanje nemoći **naspram svijeta** koji je Doru pretvorio u kamen budi žaljenje nad liječnikom.* (Vrkljan, 2004: 96).

U toj rečenici upotrijebljen je prijedlog *naspram* uz genitiv. To je jedini primjer u proučavanoj građi što dokazuje tvrdnju iz *Gramatike hrvatskoga jezika* o obilježenoj i rijetkoj upotrebi genitiva s prijedlozima *spram* (*naspram*) i *nasuprot*.

Prijedlog *put* također označuje usmjerenost, ali pretpostavlja kretanje jednoga predmeta prema drugomu. Prijedlog *nasuprot* primarno dolazi s dativom, ali se često rabi i s genitivom, iako norma propisuje da se rabi dativ. Genitiv s prijedlogom *nasuprot* označuju „*suprotstavljenost* ili *suprotstavljenost* dvaju ili više predmeta“ (Silić, Pranjković, 2005: 218). Goran Tribuson upotrebljava ga u jednoj rečenici, koja je jedini primjer njegove upotrebe u proučavanim izvorima.

*...Jerko nekako nije htio razmišljati o tome kako bi fatalnica **nasuprot njega** mogla biti i obična kavanska kurva.* (Tribuson, 2006: 93)

Prijedlog *put* uz genitiv ne može se pronaći u proučavanim izvorima pa se može zaključiti da je njegova upotreba ograničena na mali broj primjera i da se rijetko upotrebljava u suvremenom jeziku.

### 3.4.2.2. Mjesno značenje dativa s prijedlozima

Temeljno je značenje dativa negranična direktivnost, a to znači odnos između dvaju predmeta koji pretpostavlja približavanje jednoga predmeta drugomu i to tako da jedan predmet služi kao orijentir drugomu (Silić, Pranjković, 2005: 219). Primjerice, kada se kaže *ići šumi* ili *ići k šumi*, to ne mora pretpostavljati da će se u šumu doista i doći, za razliku od akuzativnog značenja *ići u šumu*. I. Matas Ivanković navodi kako dativom upravljaju prijedlozi *bliže*, *k(a)*, *nasuprot* i *prema*, kojima se označava usmjerenost prema cilju. Dativom je označen pojam prema kojemu se što usmjerava, upravlja, okreće, pri čemu nije bitno hoće li se do njega doći (Matas Ivanković, 2009: 2).

U *Hrvatskoj gramatici* navodi se kako se prijedlozi *k(a)*, *proti*, *nadomak*, *nasuprot*, *unatoč* i *usprkos* slažu samo s dativom (1995: 279). J. Silić i I. Pranjković ističu kako su prijedlozi *k(a)* i *prema* (*naprama*) zališni, a da ostali dativni prijedlozi dolaze sve češće s genitivom, iako su preporučuje njihova upotreba s dativom (2005: 221). O tome govori i D. Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici*, gdje ističe kako su samo dativni prijedlozi *k(a)* i *prema*, dok se ostali priklanjaju genitivu. On navodi kako se neki dativni prijedlozi danas upotrebljavaju uz genitiv (*blizu*, *protiv*), a neki su zastarjeli (*proti*, *suprot*).

#### Dativ s prijedlozima *k(a)* i *prema*

Usmjerenost prema cilju izražava i sam padežni oblik dativa pa se prijedlozi *prema* i *k(a)* mogu izostaviti bez posljedica po razumijevanje i prihvatljivost izraza. I. Matas Ivanković ističe kako se u suvremenom jeziku sve rjeđe upotrebljava dativ s prijedlogom *k(a)* kojega zamjenjuje dativ bez prijedloga, npr. *ići k liječniku* zamjenjuje se s *ići liječniku* (2009: 2).

*Kamo to putujem? K njoj, k meni, u neku drugu zemlju?* (Vrkljan, 2004: 17)

*Znala sam da će mi Petrova baka, kad istog trenutka otrčim k njoj i požalim se, odmah ispeći palačinke...* (Matanović, 2002: 31)

*Delon privuče tu crnu kožu k sebi, a onda mu sasvim čudno pitanje padne na pamet.* (Tribuson, 2006: 62)

S obzirom na proučavanu građu može se zaključiti kako se u suvremenom jeziku još uvijek upotrebljava dativ s prijedlog *k(a)* za izražavanje mjesta. Često se upotrebljava dativ s prijedlogom *prema* kako bi se označila usmjerenost cilju. Na temelju proučavane građe može se zaključiti kako se njegova inačica *prama* više se ne upotrebljava i da je zastarjela, kao što navodi D. Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici*.

*Zahvalili su, pozdravili i uputili se prema izlaznom stubištu, ne popivši sok do kraja.* (Matanović, 2002: 16)

*Muškarac kolica brzo gura prema kolodvoru.* (Vrkljan, 2004: 64)

*...došljak pogleda prema šanku i pucne prstima, ali gostioničar nastavi mirno brisati čaše kao da ga se gosti i ne tiču.* (Tribuson, 2006: 8)

#### **Dativ s prijedlozima nadomak, nadohvat i nasuprot**

Prijedlozi *nadomak* i *nadohvat* označavaju blizinu cilja, a prijedlog *nasuprot* znači suprotan položaj i suprotstavljen položaj. D. Raguž navodi kako je njihova upotreba uz dativ vrlo rijetka i da se usprkos jezičnoj normi češće upotrebljavaju uz genitiv. U proučavanim izvorima ne može se pronaći primjer upotrebe prijedloga *nadomak* i *nadohvat* uz dativ prema čemu se može zaključiti da se ti prijedlozi ne upotrebljavaju ili se vrlo rijetko upotrebljavaju. Prijedlog *nasuprot* upotrebljava se uz dativ, ali rijetko te ga se ne može pronaći u djelu Irene Vrkljan.

*Nasuprot mome Petru sjedit će njegova dvadesetdevetogodišnja kćer Iva...* (Matanović, 2002: 8)

*U skladu s tim, osobito su se čudno doimali veliki trofeji kojima je bio gotovo prekriven zid nasuprot ulazu u ostavu.* (Tribuson, 2006: 88)

### 3.4.2.3. Mjesno značenje akuzativa s prijedlozima

Temeljno je značenje akuzativa granična direktivnost, tj. odnos među dvama predmetima u kojem jedan predmet, kakav njegov dio ili prostor u njegovoj blizini služe kao cilj kretanja ili kakve druge aktivnosti vezane za drugi predmet (Silić, Pranjković, 2005: 223). Za razliku od dativnog značenja, kod kojega drugi predmet služi kao orijentir, akuzativom se daje obavijest o tome da se taj cilj doista i dostiže, da služi kao stvarna granica kretanju.

Prijedlozi koji dolaze i s akuzativom i s lokativom i instrumentalom razlikuju se međusobno po tome što su akuzativni vezani za kretanje i graničnu direktivnost, odnosno dostizanje cilja, a lokativni i instrumentalni za mirovanje, statičnost, zadržavanje u postojećim okvirima i slično (Silić, Pranjković, 2005: 224).

I. Matas Ivanković navodi kako akuzativom upravljaju prijedlozi *među, na, nad, pod, pred, u i za*, kojima se označava specifično mjesto u odnosu na objekt označen imenskom riječju u akuzativu, a koji je cilj kretanja, odnosno radnje; te prijedlozi *kroz, niz i uz*, kojima se obilježava smjer kretanja po mjestu izraženom imenicom u akuzativu.

#### **Akuzativ s prijedlozima *kroz, niz, uz***

U *Hrvatskoj gramatici* ističe se kako se prijedlozi *kroz, niz i uz* slažu samo s akuzativom i odgovaraju na pitanje *kamo* (1995: 279). Akuzativ s prijedlozima *kroz, niz i uz* označava mjesto u čijoj se unutrašnjosti odnosno duž kojega se odvija radnja, najčešće je to kakvo kretanje: *otišao je kroz selo, suze se slijevaju niz lice* (Matas Ivanković, 2009: 3). Često je imenicom u akuzativu označen kakav geografski pojam (*trčati uz rijeku, spuštati se niz brdo, šetati kroz šumu*).

J. Silić i I. Pranjković navode kako prijedlog *uz(a)* može imati i značenje *primjesnosti*, tj. blizine, npr. *Išli su uz vas bez riječi*. (Silić, Pranjković, 2005: 225). O tome govori i Ivana Matas Ivanković u svom članku. D. Raguž navodi 3 mjesna značenja prijedloga *uz(a)*:

1. kretanje od niže razine prema višoj, bilo okomito, bilo koso, po nagnutoj površini, npr. *nešto se gmiže uza zid*
2. kretanje pokraj nečega, blizu, npr. *šetali su uz potok*
3. položaj pokraj nečega vrlo blizu, npr. *kuća im je uz more* (1997: 141)

*Uz grobove mojih bližnjih* rasli su lijepo oblikovani tamnozeleni čempresi. (Matanović, 2002: 208)

*Marina je kao dijete imala glazbu i riječi. I ljeto u Tarusi uz rijeku Oku.* (Vrkljan, 2004: 19)

*Shvativši kakav je svat zašao u njihov kupe, dječak se preplašeno stisne uz oca.* (Tribuson, 2006: 42)

U prvom primjeru prijedlog *uz* označava kretanje, a u druga dva primjera položaj pokraj nečega vrlo blizu. Značenje prijedloga *uz(a)* suprotno je značenju prijedloga *niz(a)*:

*Te tri godine studija strujale su poput ledenog traga niz moja leđa.* (Vrkljan, 2004: 45)

*I dok su se boje slijevale niz ruku, počela sam plakati.* (Matanović, 2002: 32)

*A onda je klonuo pa je skliznuo niz stjenku velike kade tako da mu se lice našlo pod vodom.* (Tribuson, 2006: 155)

Osnovno je značenje prijedloga *kroz* probijanje, prolazak jednoga predmeta s jedne strane na drugu stranu drugoga predmeta. D. Raguž navodi kako prijedlog *kroz(a)* ima tri mjesna značenja:

1. probijanje čega i izlazak na drugu stranu npr. *Gledao je kroz prozor.*
2. prolaz, prolaženje između različitih objekata na nekoj površini npr. *Probijati se kroz šumu.*
3. prolaženje nekim prostorom koji treba probijati, razmicati, npr. *Ići kroz maglu.* (1997: 265)

*Kroz prozor* se vidjela vreva na tržnici, seljaci, njemački vojnici, građani. (Vrkljan, 2004: 42)

*Još dugo sam, kroz slobodne prostore, koje su presijecale samo tanke vitice što su spajale cvjetove u raskošan čelični buket dvorišnih vrata, gledala za njima.* (Matanović, 2002: 16)

*Kroz prozor vagona* jasno je vidio kako je onaj bucmasti klinac ustao i radoznalo se zagledao u zamotano slikarsko platno. (Tribuson, 2006: 40)

Na primjerima se može vidjeti kako je prijedlog *kroz* upotrijebljen u prvom značenju, odnosno označava probijanje čega i izlaska na drugu stranu. U književnim djelima nalazi se mnogo primjera akuzativa s prijedlogom *kroz* pa se može zaključiti da se on veoma često upotrebljava

za izražavanje mjesnoga značenja, dok je akuzativ s prijedlozima *uz* i *niz* rjeđi. D. Raguž navodi kako se inačice *kroza*, *niza*, *uza* upotrebljavaju uz enklitike *me*, *te*, *se*, *nj*, rjeđe ispred *nju* te rijetko ispred riječi koje počinju sa suglasnikom *s*, *z*, *ž*, *š*, npr. *kroza šumu*, *niza stranu*. Takvi primjeri nalaze se u djelima Gorana Tribusona i Julijane Matanović:

*Čula sam kako se, sjedeći uza nj na maslinastoj deki...* (Matanović, 2002: 59)

*...dakle više od kilometra hoda sasvim neugodna za četrdesetogodišnjaka sviklog tek na beskonačno sjedenje u gostionici ili na tupo stajanje uza šank.* (Tribuson, 2006: 24)

Može se uočiti kako G. Tribuson u drugoj rečenici upotrebljava prijedlog *uz* u njegovoj inačici *uza*. Prijedlog *uza* u toj rečenici dolazi uz imenicu *šank*, dakle on se pridržava pravila o upotrebi oblika *uza* ispred riječ koje počinju suglasnicima *s*, *z*, *ž* i *š*. Irena Vrkljan ne pridržava se toga pravila, a u djelu Julijane Matanović nalazi se jedna rečenica u kojoj je prijedlog *kroz* upotrijebljen u svojoj inačici *kroza* ispred riječi koja počinje suglasnikom *z*:

*Udahnula sam glasno, a potom, uz onaj poseban zvuk kakvim se daje na znanje da je nastupilo olakšanje, zrak ispustila kroza zube.* (Matanović, 2002: 154)

### **Akuzativ s prijedlozima *na*, *o*, *po*, *u* i *mimo***

J. Silić i I. Pranjković kažu kako prijedlozi *na*, *o*, *po* i *u* uz akuzativ imaju značenje koje je blisko osnovnom akuzativnom značenju granične direktivnosti. Prijedlog *na* upotrijebit će se onda kada je cilj kretanja ili kakve druge aktivnosti površina ili gornja strana predmeta, npr. *Izašli smo na ulicu.* (Silić, Pranjković, 2005: 226). D. Raguž navodi kako prijedlog *na* znači dodir na površini ili na gornjoj strani (za konkretno) ili blizak dodir (za apstraktno), a s akuzativom može imati značenje cilja pokreta, kretanja, npr. *Popni se na krov.* ili smjer, pravac kao usputno odredište, npr. *Idemo na Sisak pa onda dalje.*, a može označavati i razmak, odnosno udaljenost, npr. *kad su bili na deset km od granice* (1997: 142).

*Zahvaljujući njoj saznala sam da je Petar na čelo kuće postavljen, jednoglasno.* (Matanović, 2002: 13)

*Pobjegni na otok Brač, ugrij se drugačije nego što to možeš ovdje u Berlinu.* (Vrkljan, 2004: 24)

*Bacio sam je na smeće.* (Tribuson, 2006: 62)



Akuzativ s prijedlogom *o* označava predmet na kojem se završava kakvo kretanje ili druga aktivnost, na kojem dolazi do dodira dvaju predmeta ili o koji se vješa kakav predmet (Silić, Pranjković, 2005: 227). S obzirom na značenje prijedloga *o* uz akuzativ njegova je upotreba ograničena, ali u djelima se nalazi dosta rečenica u kojima je taj izraz upotrijebljen pa se može reći da se relativno često upotrebljava u suvremenom jeziku.

*Onako polupijan, počeo je udarati mojom glavom o zid...* (Matanović, 2002: 134)

*On se te noći objesio o jednu nisku vrbu na Ksaveru.* (Vrkljan, 2004: 57)

*Ona ga pogleda s mržnjom, osloni se dlanovima o rub stola, skoro onako kako se Ramirez oslanjao o fliper, spremna da skoči na njega i pregrize mu vrat.* (Tribuson, 2006: 68)

Akuzativ s prijedlogom *u* označuje graničnu direktivnost usmjerenu na unutrašnjost kakva predmeta ili cilja kretanja koji se nalazi u unutrašnjosti čega, npr. *Ide svake nedjelje u crkvu.* (Silić, Pranjković, 2005: 227). D. Raguž ističe kako prijedlog *u* s akuzativom znači dostizanje cilja kretanja, pokreta (suprotno *iz* uz genitiv) (1997: 144).

*Stablo je tako djetinje, govorim otegnuto u lijevak.* (Vrkljan, 2004: 17)

*- To su neki vaši – bila je rečenica kojom je Gazda popratio moj ulazak u kuhinju.* (Matanović, 2002: 17)

*Mislio je da tramvaj ide na baterije, a da su trola i žica tu kako bi tramvaj imao preko čega dojaviti eventualni kvar u bazu.* (Tribuson, 2006: 12)

Prijedlozi *na* i *u*, uz prijedlog *kroz*, najčešći su akuzativni prijedlozi za izražavanje mjesta što proizlazi iz širokoga raspona njihovoga značenja. U proučavanim izvorima nalazi se mnogo primjera koji potvrđuju tu tvrdnju.

J. Silić i I. Pranjković ističu kako je u suvremenom jeziku prijedlog *mimo* češći s genitivom nego s akuzativom, ali se susreće i u akuzativu za označavanje kretanja, prolaženje pokraj predmeta označena akuzativom. U proučavanoj građi nema primjera prijedloga *mimo* uz akuzativ pa se može zaključiti kako je njegova upotreba uz akuzativ zastarjela.

### **Akuzativ s prijedlozima *među, nad, pod, pred* i *za***

Prijedlog *među* s akuzativom označuje prostor ili predmet kao cilj kretanja ili kakve druge aktivnosti koji je okružen drugim predmetima, a akuzativ je pritom u pravilu u množini ili u obliku kakve zbirne imenice, npr. *Treba izići među ljude.*, *Sjeo sam među braću.* (Silić, Pranjković, 2005: 228).

*..prvi i jedini put u Lundu izašavši među svoje Hrvate...* (Matanović, 2002: 13)

*...brzo je bila otkrivena kao strankinja, kao netko tko ne pripada među „bolje“ ljude.* (Vrkljan, 2004: 89)

Na primjerima iz djela vidljivo je da je imenica uz koju stoji prijedlog *među* u množini. Na osnovu proučavanih izvora može se zaključiti kako se taj prijedlog veoma rijetko upotrebljava u suvremenom jeziku, a i kada se upotrebljava njegova upotreba ograničena je na zbirne imenice ili imenice u množini.

Prijedlog *nad* označuje mjesto kao cilj koji je na višoj razini, visini, a prijedlog *pod* označuje mjesto kao cilj koji je na nižoj razini, visini (Raguž, 1997: 145). Takvi primjeri veoma su rijetki u proučavanim izvorima.

*Da ja nisam bila blesava, ne bih primila tvog oca pod svoj krov i pod stare dane izgubila živce.* (Matanović, 2002: 45)

*Vidio si kako je pao pod onu pilu za mramor kad sam mu prišao da ga preplašim...* (Tribuson, 2006: 46)

Prijedlog *pred(a)* s akuzativom označava mjesto kao cilj kretanja ili kakve druge aktivnosti koje se nalazi s prednje strane predmeta označena imenicom u akuzativu, npr. *Sutra svi dođite pred školu.* (Silić, Pranjković, 2005: 228).

*Stala sam preda nj...* (Matanović, 2002: 94)

*...sjela bih pred računalo u Gazdinoj radnoj sobi.* (Matanović, 2002: 13)

*...promrmlja mongoloidni gostioničar i pred gosta stavi čašu s rakijom...* (Tribuson, 2006: 48)

Prostorno značenje prijedloga *za* suprotno je značenju prijedloga *pred*. Akuzativ s prijedlogom *za* označuje mjesto kao cilj kretanja ili kakve druge aktivnosti koje se nalazi sa stražnje, nalične strane predmeta označena imenicom u akuzativu, npr. *Mačka se zavukla za ormar*. (Silić, Pranjković, 2005: 229). D. Raguž navodi kako prijedlog *za* s akuzativom može označavati i pravac kretanja prema naseljenom mjestu, npr. *ići za Osijek* (1997: 146).

*Ušla je u vlak za Berlin*. (Vrkljan 2004: 76)

*Objema rukama držala sam se za čelične vitice...* (Matanović, 2002: 17)

*- Dobro, što je onda? – prijekorno ga pogleda upravnik sjedajući za stol*. (Tribuson, 2006: 30)

Prijedlozi *pred(a)* i *za* uz akuzativ mogu se pronaći u proučavanoj građi, ali nisu česti pa se može zaključiti kako se rjeđe upotrebljavaju za izražavanje mjesta od nekih drugih akuzativnih prijedloga.

#### 3.4.2.4. Mjesno značenje lokativa s prijedlozima

Temeljno je značenja lokativa prostorno. Lokativom upravljaju prijedlozi *na*, *o*, *po*, *pri* i *u*. J. Silić i I. Pranjković ističu kako lokativ označuje mjesto vezano uz mirovanje, statičnost, nepokretnost. „U takvom značenju mjesta u pravilo je isključeno kretanje ili se ono odvija unutar granica predmeta označena imenicom u lokativu.“ (Silić, Pranjković, 2005: 230)

Šire shvaćen prostorni odnos pojavljuje se u sintagmama u kojima se imenicom u lokativu određuju pojmovi među kojima se odvija glagolski proces (*isticati se u masi*, *pročitati u knjizi*). Prostor u širem značenju pojavljuje se i u sintagmama u kojima se imenicom u lokativu označavaju pojmovi zahvaćeni kakvom promjenom, kakvim procesom odnosno pojmovi u granicama kojih se rasprostiru kakve promjene, procesi, npr. *promjena na licu*, *blijed u licu* (Matas Ivanković, 2009: 3)

#### Lokativ s prijedlogom *na*

Lokativ s prijedlogom *na* označuje mjesto, odnosno mirovanje predmeta ili kakvu aktivnost na gornjoj površini, u gornjem dijelu, na početku ili na kraju kakva druga predmeta, npr. *Ima sat na ruci*. *Na pozornici nema nikoga*. (Silić, Pranjković, 2005: 230). D. Raguž kaže kako prijedlog *na* znači položaj, mjesto na gornjoj strani ili površini u dodiru s čime. Prijedlog *na* dolazi i uz imenice koje označavaju neku visoravan ili uzdignut položaj, otok i sl., npr. *živjeti na Krku* (1997: 148).

*Razmišljala sam o tome kako Petar na blagovaoničkom stolu odabire rukopise koje će objavljivati u prestižnoj nakladničkoj kući.* (Matanović, 2002: 11)

*Pločice su blještale na suncu, nalaz koji je u podne stigao bio je dobar.* (Vrkljan, 2004: 25)

*Neke od uličica bile su još uvijek neasfaltirane, a na drugima se asfalt pretvorio u uspomenu na davna vremena.* (Tribuson, 2006: 7)

Lokativ s prijedlogom *na*, uz lokativ s prijedlogom *u*, jedan je od najčešćih načina izražavanja mjesta lokativom, ali i općenito, u suvremenom hrvatskom jeziku.

### **Lokativ s prijedlogom o**

Lokativ s prijedlogom *o* rijetko se upotrebljava u prostornom značenju, i to uglavnom uz glagol *visiti*, npr. *Lančić mu visi o vratu* (Raguž, 1997: 149). Prijedlog *o* s lokativom označava da su dva predmeta u dodiru jedan s drugim, da su povezana u nekoj točki, da je jedan obješen o drugi, npr. *Jedan je nosio pušku o ramenu*. (Silić, Pranjković, 2005: 231). Primjeri upotrebe prijedloga *o* uz lokativ ne nalaze se u proučavanoj građi.

### **Lokativ s prijedlogom po**

Lokativ s prijedlogom *po* ima ponajprije prostorno značenje, a označuje predmet ili predmete koji su se „razastri ili se kreću po površini, obično cijeloj, drugoga predmeta“, npr. *Igračke su razbacane po podu*. (Silić, Pranjković, 2005: 232). D. Raguž ističe kako prijedlog *po* uz lokativ znači raširenost, razmještaj na cijeloj površini ili prostoru te kretanje po površini, ali ostajući u granicama onoga što imenica znači, npr. *Gladi se rukom po licu*. (1997: 149).

*Petar se smiješio dok sam bridom dlanova prelazila po njegovim obrazima*. (Matanović, 2002: 186)

*Tamo sam listala po knjigama i saznala da još ništa nisam čitala*. (Vrkljan, 2004: 32)

*Zavaljen u stolcu, Roby je uzdisao, stenjao od boli, osobito kad mu se alkohol razlijevao po rani*. (Tribuson, 2006: 22)

Prijedlog *po* uz lokativ pojavljuje se u brojnim rečenicama u proučavanoj građi pa se može zaključiti kako je njegova upotreba u suvremenom jeziku relativno česta.

### **Lokativ s prijedlogom u**

U *Hrvatskoj gramatici* istaknuto je da lokativ s prijedlogom *u* odgovora na pitanje *gdje* i navodi se primjer *U šumi se čuje cvrkut ptica*. (1995: 279). Lokativ s prijedlogom *u*, kao i lokativ s prijedlogom *po*, primarno označava prostor i to obično tako da „označuje predmet u čijim se granicama nalazi drugi predmet“ (Silić, Pranjković, 2005: 233), odnosno „mjesto u unutrašnjosti čega, u okviru nekih granica“ (Raguž, 1997: 150).

*U mislima sam već sve doživjela, sve uzela.* (Vrkljan, 2004: 23)

*Kuća se nalazila u elitnom dijelu grada.* (Matanović, 2002: 11)

*On je tri godine mlađi i još uvijek je u Lepoglavi.* (Tribuson, 2006: 9)

Izražavanje mjesta prijedlogom *u* uz lokativ jedan je od najčešćih načina izražavanja mjesta u suvremenom jeziku, što i potvrđuje velik broj primjera u proučavanim izvorima.

### **Lokativ s prijedlogom *pri***

Lokativom s prijedlogom *pri* označava se predmet koji se nalazi ili radnja koja se odvija u neposrednoj blizini drugoga predmeta. J. Silić i I. Pranjković ističu kako u suvremenom jeziku upotreba prijedloga *pri* nije česta, osobito u razgovornom stilu te da je ponešto obilježena kao knjiška, npr. *živjeli su pri moru*. D. Raguž ističe kako je to jedini prijedlog koji pripada samo lokativu, ali i da se sve rjeđe upotrebljava i da se sačuvao samo u ustaljenim izrazima, npr. *Selo je pri brdu*. (1997: 151). Proučavajući građu može se ustanoviti kako se lokativ s prijedlogom *pri* ne upotrebljava ili se upotrebljava vrlo rijetko budući da se u proučavanoj građi pojavljuje u samo dvjema rečenicama:

*Sve je pri ruci za neko domaćinstvo koje nije naše.* (Vrkljan, 2004: 59)

*Od rake pri dnu groblja pa do Cimbove kuće jedva da je bilo pedesetak metara...* (Tribuson, 2006: 168)

### 3.4.2.5. Mjesno značenje instrumentala s prijedlozima

Instrumentalom upravljaju prijedlozi *među, nad, pod, pred* i *za* kojima se označava mjesto u odnosu na objekt označen imenicom u instrumentalu. Instrumentalom s prijedlozima označen je prostor gdje se odvija glagolska radnja i taj prostor nije u granicama samoga pojma s imenicom u instrumentalu, već se nalazi negdje u neposrednoj blizini toga pojma (Matas Ivanković, 2009: 3). J. Silić i I. Pranjković govoreći o značenjima instrumentala u podjelu uključuju i *prostorni instrumental ili prosekutiv* koji označava mjesto na ili po kojem se odvija kakvo kretanje ili kakva druga slična radnja, npr. *letjeti zrakom* (2005: 235).

#### **Instrumental s prijedlozima *pred(a)* i *za***

Prijedlog *pred(a)* s instrumentalnom označava da se predmet nalazi ili događaj odvija s prednje strane drugoga predmeta, a prijedlog *za* s instrumentalom označava da se što nalazi ili događa sa stražnje strane predmeta ili neposredno uza nj (Silić, Pranjković, 2005: 237).

*...dok je on sjedio **preda mnom** ispruženih ruku...* (Matanović, 2002: 109)

*Samo ona bezazlena užurbanost **pred nekih ormarom ili stolom**.* (Vrkljan, 2004: 29)

*...i **pred njim** je protutnjala velika crna teretna kompozicija vagona nalik onima iz starih dobrih vremena.* (Tribuson, 2006: 38)

Julijana Matanović, osim oblika *pred*, upotrebljava oblik *preda* uz akuzativ i instrumental, dok Irena Vrkljan i Goran Tribuson upotrebljavaju samo oblik *pred* iz čega se može zaključiti kako je oblik *preda* stilski obilježen i ne upotrebljava se često. Prijedlog *pred* češće se pojavljuje uz instrumental nego uz akuzativ. U proučavanim izvorima najčešće uz instrumental kojim se izražava mjesno značenje stoji prijedlog *pred(a)* pa se može zaključiti kako je to najčešći način izražavanja mjesta instrumentalom. Prijedlog *za* relativno se često upotrebljava uz instrumental u mjesnom značenju, ali mnogo rjeđe nego prijedlog *pred(a)*.

*Traži se samo duša, trčim **za njom**, trčim s njom.* (Vrkljan, 2004: 22)

*Kao, svi zajedno sjedimo **za kuhinjskim stolom** u Eibeckovoj vili.* (Matanović, 2002: 54)

*Za jednim od stolova, u staroj kabanici, s pečačkim priborom odloženim postrance, sjedi Profesor i čeka da mu Žohar donese piće. (Tribuson, 2006: 48)*

### **Instrumental s prijedlozima *nad(a)* i *pod(a)***

Instrumental s prijedlogom *nad(a)* označuje da se predmet nalazi ili da se događaj odvija na razini višoj od one na kojoj se nalazi predmet označen imenicom u instrumentalu, npr. *Nad nama je nebo bilo oblačno.* (Silić, Pranjković, 2005: 238). Prijedlog *pod(a)* antoniman je prijedlogu *nad(a)*.

*...i da će prije toga razmijeniti darove, do tog trenutka skrivene **pod jastucima** zajedničke spavaonice, prestala je biti izvorom moje pokretačke snage. (Matanović, 2002: 24)*

*I tako se vrijeme **pod njenom rukom** pretvorilo u nešto nepostojeće. (Vrkljan, 2004: 47)*

*...jer su sve gostionice u predgrađu imale čitava jata ovih kukaca koji su živjeli **pod daščanim podovima** i hranili se otpacima ili već nečim drugim. (Tribuson, 2006: 11)*

*...te da se nebo **nad Zagrebom** ne mijenja samo kad su u pitanju koordinate iznad slavljeničkog doma... (Matanović, 2002: 116)*

*...vidim dječje glave nagnute **nad papirima**... (Vrkljan, 2004: 61)*

*Poput kopca ili koje druge grabežljive ptičurine Ramirez se raskrilio **nad fliperom**... (Tribuson, 2006: 63)*

U proučavanim izvorima prijedlozi *nad* i *pod* pojavljuju se uz instrumental, ali njihova je upotreba vrlo rijetka, što je i logično s obzirom na njihovo specifično značenje. Može se zaključiti kako se ti prijedlozi upotrebljavaju u suvremenom jeziku, ali zbog svog značenja nisu toliko česti.



### **Instrumental s prijedlogom *među***

Instrumental s prijedlogom *među* označuje predmet u mirovanju koji je okružen dvama ili većim brojem drugih predmeta, a instrumental je pritom u množini, npr. *Pismo je vjerojatno među knjigama.* (Silić, Pranjković, 2005: 239).

*Nikad nije jela slaninu, slanina je bila za učitelja, kako bi je primijetio među ostalom djecom.* (Vrkljan, 2004: 35)

*Među crnim mramornim spomenicima stajao je drveni križ...* (Matanović, 2002: 208)

*Oduvijek je bio vuk među psima.* (Tribuson, 2006: 33)

Prijedlog *među* uz instrumental pojavljuje se u proučavanoj građi u velikom broju rečenica pa se može zaključiti kako je, uz prijedlog *pred*, to jedan od najčešćih načina izražavanja mjesnoga značenja instrumentalom s prijedlozima.

#### 4. Zaključak

U ovom je diplomskom radu istražena učestalost određenih prijedložnih padežnih izraza mjesnoga značenja u suvremenom jeziku na primjeru književnih djela Julijane Matanović, Irene Vrkljan i Gorana Tribusona. Na početku rada govori se o lokalističkim teorijama i o načinima kojima se može izreći mjesno značenje u hrvatskom jeziku, a zatim se proučavaju prijedložni padežni izrazi kojima se izražava mjesno značenje, a koji su navedeni u gramatikama.

U gramatikama se navode određeni prijedložni padežni izrazi za koje autori kažu da se rijetko upotrebljavaju u suvremenom jeziku, a na temelju provedene analize književnih izvora može se ustanoviti kako je doista tako. Takvi su prijedlozi *onkraj*, *nakraj* i *mjesto* uz genitiv te *mimo* uz akuzativ. U gramatika se navodi kako norma propisuje upotrebu prijedloga *nadomak* i *nadohvat* uz dativ iako tvrde da se danas sve češće upotrebljavaju uz genitiv, a u književnim djelima ne mogu se naći primjeri upotrebe prijedloga *nadomak* i *nadohvat* niti uz dativ niti uz genitiv.

Na temelju provedene analize proučavane građe može se zaključiti kako se prijedlozi u mjesnom značenju najčešće javljaju uz genitiv, iako se najčešće mjesno značenje izražava lokativom s prijedlozima *na* i *u*. Dativ s prijedlozima rijetko se upotrebljava za izražavanje mjesnoga značenja što proizlazi iz činjenice da se uz dativ vezuje najmanje prijedloga, ali i stoga što se dativni prijedlozi u suvremenom jeziku sve češće vezuju uz genitiv. Može se zaključiti kako se u suvremenom jeziku još uvijek čuvaju prijedlozi *k(a)* i *prema* uz dativ, iako se i izostavljanjem tih prijedloga zadržava isto značenje rečenice. Prijedlozi *među* i *pred* najčešći su prijedlozi uz instrumental kojima se izražava mjesno značenje. Najčešći genitivni prijedlozi kojima se izražava mjesto su *iz*, *do*, *sa* i *iza*, a od akuzativnih prijedloga to su *kroz*, *na* i *u*.

## 5. Literatura

### 5.1. Normativna literatura

Babić, Stjepan; Brozović, Dalibor; Škarić, Ivo; Težak, Stjepko, 2007. *Glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, HAZU, Globus, Zagreb

Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, 1990. *Gramatika hrvatskoga književnoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb

Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, 1995. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb

Raguž, Dragutin 1997. *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb

Silić, Josip; Pranjković, Ivo, 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb

### 5.2. Opća literatura

Belaj, Branimir 2009. *Prostorna značenja na razini složene rečenice*,  
[http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=661:prostorna-znaenja-na-razini-sloene-reenice&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=661:prostorna-znaenja-na-razini-sloene-reenice&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.

Katičić, Radoslav, 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika*, Nacrt za gramatiku, HAZU i Globus, Zagreb

Kuštović, Tanja, 2009. *Prilozi za izražavanje prostora sa*  
[http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=663:prilozi-za-izraavanje-prostora&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=663:prilozi-za-izraavanje-prostora&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.

Matas Ivanković, Ivana 2009. *Izražavanje prostornih značenja prijedložno-padežnim izrazima sa*  
[http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=666:izraavanje-prostornih-znaenja-prijedlono-padenim-izrazima&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=666:izraavanje-prostornih-znaenja-prijedlono-padenim-izrazima&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.

Matković, Maja 2006. *Jezični savjetnik*, Škorpion, Zagreb

Pranjkočić, Ivo 2009. *Prostorna značenja u hrvatskome jeziku* sa [http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=660:prostorna-znaenja-u-hrvatskome-jeziku&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=660:prostorna-znaenja-u-hrvatskome-jeziku&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.

Stolac, Diana 2009. *Izražavanje prostornih značenja padežnim oblicima* sa [http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=668:izraavanje-prostornih-znaenja-padenim-oblicima&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48](http://www.hrvatskiplus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=668:izraavanje-prostornih-znaenja-padenim-oblicima&catid=38:jezik-lingvistika&Itemid=48), pristupljeno 28.5.2012.

### **5.3. Izvori**

Matanović, Julijana 2002. *Bilješka o piscu*, 2002. Mozaik knjiga, Zagreb

Tribuson, Goran 2006. *Kuća u kojoj stanuje vrag*, Znanje, Zagreb

Vrkljan, Irena 2004. *Marina ili o biografiji*, Večernji list, Zagreb

## 6. Primjeri

### 6.1. Prijedložni padežni izrazi kojima se izriče mjesno značenje u djelu *Bilješka o piscu*

|  |              |
|--|--------------|
| <i>Odmaknula se od njega i podbočila lice rukama.</i> (Matanović, 2002: 61)  | od + G       |
| <i>Budila sam se mokra, u trenutku kad sam mu pokušavala objasniti da sam još premalena da bih do doma zdravlja vozila fiću susjeda Varge.</i> (Matanović, 2002: 12)                         | do + G       |
| <i>Čim sam toga poslijepodneva uspjela ustati iz postelje, otišla sam, prvi put od odlaska, u lundsku crkvu.</i> (Matanović, 2002: 20)   | iz + G       |
| <i>Brzo maknuvši ruku s dojke, glasno sam izgovorila Petrovo ime.</i> (Matanović, 2002: 20)  | s + G        |
| <i>..bacivši vodu iz lavora daleko iza kuće...</i> (Matanović, 2002: 53)   | iza + G      |
| <i>Sva moja mršavost nije joj pomogla da bez mog ustajanja prođe ispred mene.</i> (Matanović, 2002: 33)  | ispred + G   |
| <i>Radovalo me što ću provesti nekoliko lijepih sati izvan studentske sobe.</i> (Matanović, 2002: 91)  | izvan + G    |
| <i>Kao dodatak, ispod pozdravnog potpisa, napisala je dvije rečenice...</i> (Matanović, 2002: 132)   | ispod + G    |
| <i>Lice mu je bilo sivo, a suha koža i herpes iznad usne otkrivali su pod kakvim je stresom.</i> (Matanović, 2002: 115)  | iznad + G    |
| <i>...uspjela sam se okrenuti i oko tankih i blijedih usana časne sestre mojih godina uočiti loše prikriven izraz čuđenja, gotovo zgranutosti.</i> (Matanović, 2002: 21)                     | oko + G      |
| <i>S medenjacom u ruci stajala sam pokraj Petrove klupe i molila ga da uzme kolačić koji mu je namijenila moja baka.</i> (Matanović, 2002: 50)   | pokraj + G   |
| <i>Vidjela sam jutros, dok sam bila kod Gite na kavi, da on nešto šara istim takvima.</i> (Matanović, 2002: 44)  | kod + G      |
| <i>Drugog dana prespavao bi jutarnju smjenu i spavao bi, dijagonalno pružen preko orahova kreveta...</i> (Matanović, 2002: 59)   | preko + G    |
| <i>Recepte, ispisane na zasebnom papiru, umetala je između dva spojena lista trgovačkog papira.</i> (Matanović, 2002: 11)  | između + G   |
| <i>Znala sam da će mi Petrova baka, kad istog trenutka otrčim k njoj i požalim se, odmah ispeći palačinke...</i> (Matanović, 2002: 31)   | k + D        |
| <i>Zahvalili su, pozdravili i uputili se prema izlaznom stubištu, ne popivši sok do kraja.</i> (Matanović, 2002: 16)   | prema + D    |
| <i>Nasuprot mome Petru sjedit će njegova dvadesetdevetogodišnja kćer Iva...</i> (Matanović, 2002: 8)   | nasuprot + D |
| <i>Uz grobove mojih bližnjih rasli su lijepo oblikovani tamnozeleni čempresi.</i> (Matanović, 2002: 208)   | uz + A       |
| <i>I dok su se boje slijevale niz ruku, počela sam plakati.</i> (Matanović, 2002: 32)  | niz + A      |
| <i>Još dugo sam, kroz slobodne prostore, koje su presijecale samo tanke vitice što su spajale cvjetove u raskošan čelični buket dvorišnih vrata, gledala za njima.</i> (Matanović, 2002: 16) | kroz + A     |
| <i>Čula sam kako se, sjedeći uza nj na maslinastoj deki...</i> (Matanović, 2002: 59)   | uza + A      |
| <i>Udahnula sam glasno, a potom, uz onaj poseban zvuk kakvim se daje na znanje</i>   | kroza + A    |

|  |           |
|--|-----------|
| <i>da je nastupilo olakšanje, zrak ispustila kroza zube.</i> (Matanović, 2002: 154)  |           |
| <i>Zahvaljujući njoj saznala sam da je Petar na čelo kuće postavljen jednoglasno.</i> (Matanović, 2002: 13)  | na + A    |
| <i>Onako polupijan, počeo je udarati mojom glavom o zid...</i> (Matanović, 2002: 134)  | o + A     |
| <i>..prvi i jedini put u Lundu izašavši među svoje Hrvate...</i> (Matanović, 2002: 13)   | među + A  |
| <i>Da ja nisam bila blesava, ne bih primila tvog oca pod svoj krov i pod stare dane izgubila živce.</i> (Matanović, 2002: 45)  | pod + A   |
| <i>Stala sam preda nj...</i> (Matanović, 2002: 94)   | preda + A |
| <i>sjela bih pred računalo u Gazdinoj radnoj sobi.</i> (Matanović, 2002: 13)   | pred + A  |
| <i>Objema rukama držala sam se za čelične vitice...</i> (Matanović, 2002: 17)  | za + A    |
| <i>Razmišljala sam o tome kako Petar na blagovaoničkom stolu odabire rukopise koje će objavljivati u prestižnoj nakladničkoj kući.</i> (Matanović, 2002: 11)                         | za + L    |
| <i>Petar se smiješio dok sam bridom dlanova prelazila po njegovim obrazima.</i> (Matanović, 2002: 186)   | po + L    |
| <i>Kuća se nalazila u elitnom dijelu grada.</i> (Matanović, 2002: 11)  | u + L     |
| <i>...dok je on sjedio preda mnom ispruženih ruku...</i> (Matanović, 2002: 109)  | preda + I |
| <i>Kao, svi zajedno sjedimo za kuhinjskim stolom u Eibeckovoj vili.</i> (Matanović, 2002: 54)  | za + I    |
| <i>...i da će prije toga razmijeniti darove, do tog trenutka skrivene pod jastucima zajedničke spavaonice, prestala je biti izvorom moje pokretačke snage.</i> (Matanović, 2002: 24) | pod + I   |
| <i>...te da se nebo nad Zagrebom ne mijenja samo kad su u pitanju koordinate iznad slavljeničkog doma...</i> (Matanović, 2002: 116)  | nad + I   |
| <i>Među crnim mramornim spomenicima stajao je drveni križ...</i> (Matanović, 2002: 208)  | među + I  |

## 6. 2. Prijedložni padežni izrazi kojima se izriče mjesno značenje u djelu *Marina ili o biografiji*

|   |             |
|---|-------------|
| <i>A anđeo smrti sad leži daleko od mene u nekom krevetu.</i> (Vrkljan, 2004: 24)                                 | od + G      |
| <i>Haljina uspomena, Marina, seže do naših koljena.</i> (Vrkljan, 2004: 99)                                       | do + G      |
| <i>Iz te sheme nisam izašla ni s petnaest godina.</i> (Vrkljan, 2004: 20)   | iz + G      |
| <i>Još sa brijega vidim dolje...</i> (Vrkljan, 2004: 64)  | sa + G      |
| <i>Odmah iza ugla vidjet će veliko sirotište...</i> (Vrkljan, 2004: 78)   | iza + G     |
| <i>Moja mašta trči uvijek ispred mene.</i> (Vrkljan, 2004: 23)  | ispred + G  |
| <i>Unutar područja, kroz koja prolazimo bez pasoša.</i> (Vrkljan, 2004: 112)                                      | unutar + G  |
| <i>Ono što se zbiva izvan kuće nije joj poznato.</i> (Vrkljan, 2004: 107)   | izvan + G   |
| <i>Ispod nemirne površine besmislene užurbanosti drijema strah.</i> (Vrkljan, 2004: 29)                           | ispod + G   |
| <i>Kakvo je bilo nebo iznad grada?</i> (Vrkljan, 2004: 44)  | iznad + G   |
| <i>...ubojit stroj usred grada za nekoga tko stoji i čeka.</i> (Vrkljan, 2004: 101)                               | usred + G   |
| <i>Stavljam ruke oko ustiju i vičem to odavde, iz ovog berlinskog ljeta 1983. godine.</i> (Vrkljan, 2004: 17)     | oko + G     |
| <i>Godine 1950. stojim neodlučno pokraj svog prijatelja u malom stanu u Zagrebu.</i> (Vrkljan, 2004: 18)          | pokraj + G  |
| <i>Pored papira leže cigarete, pepeo.</i> (Vrkljan, 2004: 83)   | pored + G   |
| <i>Marina mu je odgovorila: u mene je sve prljavo.</i> (Vrkljan, 2004: 93)  | u + G       |
| <i>Loše se prodaju, a ni ja ih kod kuće ne nosim.</i> (Vrkljan, 2004: 18)   | kod + G     |
| <i>Lav legne na trbuh i oprezno prođe mimo mene.</i> (Vrkljan, 2004: 65)  | mimo + G    |
| <i>Hodaju preko dasaka.</i> (Vrkljan, 2004: 85)   | preko + G   |
| <i>Marina živi samo u sobi, između lonaca na štednjaku i teka za ispisivanje...</i> (Vrkljan, 2004: 50)           | između + G  |
| <i>Priznanje nemoći naspram svijeta koji je Doru pretvorio u kamen budi žaljenje nad liječnikom.</i>              | naspram + G |
| <i>Kamo to putujem? K njoj, k meni, u neku drugu zemlju?</i> (Vrkljan, 2004: 17)                                  | k + D       |
| <i>Muškarac kolica brzo gura prema kolodvoru.</i> (Vrkljan, 2004: 64)   | prema + D   |
| <i>Marina je kao dijete imala glazbu i riječi. I ljeto u Tarusi uz rijeku Oku.</i> (Vrkljan, 2004: 19)            | uz + A      |
| <i>Te tri godine studija strujale su poput ledenog traga niz moja leđa.</i> (Vrkljan, 2004: 45)                   | niz + A     |
| <i>Kroz prozor se vidjela vreva na tržnici, seljaci, njemački vojnici, građani.</i> (Vrkljan, 2004: 42)           | kroz + A    |
| <i>Pobjegni na otok Brač, ugrij se drugačije nego što to možeš ovdje u Berlinu.</i> (Vrkljan, 2004: 24)           | na + A      |
| <i>On se te noći objesio o jednu nisku vrbu na Ksaveru.</i> (Vrkljan, 2004: 57)                                   | o + A       |
| <i>Stablo je tako djetinje, govorim otegnuto u lijevak.</i> (Vrkljan, 2004: 17)                                   | u + A       |
| <i>...brzo je bila otkrivena kao strankinja, kao netko tko ne pripada među „bolje“ ljude.</i> (Vrkljan, 2004: 89) | među + A    |
| <i>Ušla je u vlak za Berlin.</i> (Vrkljan 2004: 76)   | za + A      |
| <i>Pločice su blještale na suncu, nalaz koji je u podne stigao bio je dobar.</i> (Vrkljan, 2004: 25)              | na + L      |
| <i>Tamo sam listala po knjigama i saznala da još ništa nisam čitala.</i> (Vrkljan, 2004: 32)                      | po + L      |
| <i>U mislima sam već sve doživjela, sve uzela.</i> (Vrkljan, 2004: 23)  | u + L       |

|  |          |
|--|----------|
| <i>Sve je <b>pri ruci</b> za neko domaćinstvo koje nije naše. (Vrkljan, 2004: 59)</i>  | pri + L  |
| <i>...dok je on sjedio <b>preda mnom</b> ispruženih ruku... (Matanović, 2002: 109)</i>   | pred + I |
| <i>Traži se samo duša, trčim <b>za njom</b>, trčim s njom. (Vrkljan, 2004: 22)</i>   | za + I   |
| <i>I tako se vrijeme <b>pod njenom rukom</b> pretvorilo u nešto nepostojeće. (Vrkljan, 2004: 47)</i>                               | pod + I  |
| <i>...vidim dječje glave nagnute <b>nad papirima</b>... (Vrkljan, 2004: 61)</i>  | nad + I  |
| <i>Nikad nije jela slaninu, slanina je bila za učitelja, kako bi je primijetio <b>među ostalom djecom</b>. (Vrkljan, 2004: 35)</i> | među + I |



### 6.3. Prijedložni padežni izrazi kojima se izriče mjesno značenje u djelu *Kuća u kojoj stanuje vrag*

|  |            |
|--|------------|
| ...onaj tip u hubertusu odvoji se <b>od šanka</b> , priđe Flekačevu stolu, sjedne bez pitanja, pa odloži pečački pribor na slobodnu stolicu. (Tribuson, 2006: 8)   | od + G     |
| A onda, kada sam došao <b>do pružnog nasipa</b> , nije bilo ni tebe, ni Tromblona, nego samo ona ruka. (Tribuson, 2006: 60)  | do + G     |
| Davno prije, ima tomu više od dvadeset godina, Profesor se vratio kući <b>iz ribolova</b> i shvatio da ga je žena napustila s bogatim monterom centralnog grijanja... (Tribuson, 2006: 21)   | iz + G     |
| Sviknut na svakojaka iznenađenja i opasnosti, stražar trenom zgrabi crveni protupožarni aparat <b>sa zida</b> i plamteću košaru zaspje takvim mlazom, da je dobar dio bijele pjene upropastio i upravnikove cipele. (Tribuson, 2006: 29) | sa + G     |
| Kuštrak podigne pogled i spazi kako čuvar <b>iza Slikarevih leđa</b> odmahuje glavom kao da želi pokazati kako je to neistina. (Tribuson, 2006: 31)  | iza + G    |
| ...pomisli Roby Flekač, zaustavljajući svoj prastari Opel, svoju veliku hrđavu lađu, neku vrst uličnog tankera s njemačkim registarskim pločicama, <b>ispred dobro mu poznate gostionice</b> ... (Tribuson, 2006: 7)                     | ispred + G |
| Tamo iz tvorničkog kruga, sa zvučnika što ih je Japanac postavio <b>izvan zgrade</b> , začuje se drndavi turbofolk koji odleti nekamo preko njihovih glava... (Tribuson, 2006: 141)  | izvan + G  |
| Možda ga je trebalo sahraniti <b>ispod plinskog rezervoara</b> . (Tribuson, 2006: 44)  | ispod + G  |
| <b>Iznad istočnog krila kaznionice</b> visio je sivi svod zgusnutih oblaka i magle... (Tribuson, 2006: 28)   | iznad + G  |
| Uz prugu <b>niže spremnika</b> širile su se neuredno porazmještane kućice... (Tribuson, 2006: 7)   | niže + G   |
| Tako je kuća <b>podno groblja</b> postala „obješenikovom kućom“ ili „kućom obješenoga“ te je nitko nije htio ni pogledati, a kamoli kupiti. (Tribuson, 2006: 164)  | podno + G  |
| ...prljavština domalo prekriva sve i postaje svakodnevicom, a takva svakodnevica naprosto smrdi, neodredivo, sli s vremenom i neizdrživo, osim onomu koji <b>usred nje</b> živi pa je i ne zamjećuje. (Tribuson, 2006: 85)               | usred + G  |
| ...a nekoliko se žena u radničkim kutama stisnulo <b>nasred dvorišta</b> (Tribuson, 2006: 139)   | nasred + G |
| na ovom se neprikladnom i neugodnom prostoru, <b>sred vlage i blizine groblja</b> , dizala tek jedna jedina kuća... (Tribuson, 2006: 164)  | sred + G   |
| ...ljutiti na posao, gazdu, raženi kruh i sve one bitange koje se motaju <b>oko njegovih žena Jadranke</b> ... (Tribuson, 2006: 53)  | oko + G    |
| - To vam je bila ona kućica <b>pokraj kružnoj prijelaza</b> - objasni portir liječniku. (Tribuson, 2006: 27)   | pokraj + G |
| Jedne ljetne noći neki tip, koji je odsjeo <b>kod rodbine</b> na Plinari, zaustavio je automobil ispred napuštene kuće i izašao van privučen nečim veoma neobičnim. (Tribuson, 2006: 70)   | kod + G    |
| Dalo se samo razabrati da se radio o nekoj mutnoj asocijaciji koja mu je dala kredencijale da <b>diljem Hrvatske</b> rasprši interes za ovu sportsku i nadasve plemenitu vještinu. (Tribuson, 2006: 15)                                  | diljem + G |
| ...i gdje treba preći <b>preko šina</b> kako bi se stiglo do ceste kojom se može spustiti dolje do Plinare. (Tribuson, 2006: 54)   | preko + G  |
| ...i tamo je pustili da gmiže <b>između nogu posjetitelja</b> . (Tribuson, 2006: 163)  | između + G |
| ...Jerko nekako nije htio razmišljati o tome kako bi fatalnica <b>nasuprot njega</b>   | nasuprot + |

|   |              |
|---|--------------|
| <i>mogla biti i obična kavanska kurva. (Tribuson, 2006: 93)</i>   | G            |
| <i>Delon privuče tu crnu kožu <b>k sebi</b>, a onda mu sasvim čudno pitanje padne na pamet. (Tribuson, 2006: 62)</i>  | k + D        |
| <i>...došljak pogleda <b>prema šanku</b> i pucne prstima, ali gostioničar nastavi mirno brisati čaše kao da ga se gosti i ne tiču. (Tribuson, 2006: 8)</i>  | prema + D    |
| <i>U skladu s tim, osobito su se čudno doimali veliki trofeji kojima je bio gotovo prekriven zid <b>nasuprot ulazu</b> u ostavu. (Tribuson, 2006: 88)</i>   | nasuprot + D |
| <i>Shvativši kakav je svat zašao u njihov kupe, dječak se preplašeno stisne <b>uz oca</b>. (Tribuson, 2006: 42)</i>   | uz + A       |
| <i>A onda je klonuo pa je skliznuo <b>niz stjenku velike kade</b> tako da mu se lice našlo pod vodom. (Tribuson, 2006: 155)</i>   | niz + A      |
| <i><b>Kroz prozor vagona</b> jasno je vidio kako je onaj bucmasti klinac ustao i radoznalo se zagledao u zamotano slikarsko platno. (Tribuson, 2006: 40)</i>                                      | kroz + A     |
| <i>...dakle više od kilometra hoda sasvim neugodna za četrdesetogodišnjaka sviklog tek na beskonačno sjedenje u gostionici ili na tupo stajanje <b>uza šank</b>. (Tribuson, 2006: 24)</i>         | uza + A      |
| <i>Bacio sam je <b>na smeće</b>. (Tribuson, 2006: 62)</i>   | na + A       |
| <i>Ona ga pogleda s mržnjom, osloni se dlanovima <b>o rub stola</b>, skoro onako kako se Ramirez oslanjao <b>o fliper</b>, spremna da skoči na njega i pregrize mu vrat. (Tribuson, 2006: 68)</i> | o + A        |
| <i>Mislio je da tramvaj ide na baterije, a da su trola i žica tu kako bi tramvaj imao preko čega dojaviti eventualni kvar <b>u bazu</b>. (Tribuson, 2006: 12)</i>                                 | u + A        |
| <i>Vidio si kako je pao <b>pod onu pilu za mramor</b> kad sam mu prišao da ga preplašim... (Tribuson, 2006: 46)</i>   | pod + A      |
| <i>...promrmlja mongoloidni gostioničar i <b>pred gosta</b> stavi čašu s rakijom... (Tribuson, 2006: 48)</i>  | pred + A     |
| <i>- Dobro, što je onda? – prijekorno ga pogleda upravnik sjedajući <b>za stol</b>. (Tribuson, 2006: 30)</i>  | za + A       |
| <i>Neke od uličica bile su još uvijek neasfaltirane, a <b>na drugima</b> se asfalt pretvorio u uspomenu na davna vremena. (Tribuson, 2006: 7)</i>   | na + L       |
| <i>Zavaljen u stolcu, Roby je uzdisao, stenjao od boli, osobito kad mu se alkohol razlijevao <b>po rani</b>. (Tribuson, 2006: 22)</i>   | po + L       |
| <i>On je tri godine mlađi i još uvijek je <b>u Lepoglavi</b>. (Tribuson, 2006: 9)</i>   | u + L        |
| <i>Od rake <b>pri dnu groblja</b> pa do Cimbove kuće jedva da je bilo desetak metara... (Tribuson, 2006: 168)</i>   | pri + L      |
| <i>...i <b>pred njim</b> je protutnjala velika crna teretna kompozicija vagona nalik onima iz starih dobrih vremena. (Tribuson, 2006: 38)</i>   | pred + L     |
| <i><b>Za jednim od stolova</b>, u staroj kabanici, s pečačkim priborom odloženim postrance, sjedi Profesor i čeka da mu Žohar donese piće. (Tribuson, 2006: 48)</i>                               | za + L       |
| <i>...jer su sve gostionice u predgrađu imale čitava jata ovih kukaca koji su živjeli <b>pod daščanim podovima</b> i hranili se otpacima ili već nečim drugim. (Tribuson, 2006: 11)</i>           | pod + L      |
| <i>Poput kopca ili koje druge grabežljive ptičurine Ramirez se raskrilio <b>nad fliperom</b>... (Tribuson, 2006: 63)</i>  | nad + L      |
| <i>Oduvijek je bio vuk <b>među psima</b>. (Tribuson, 2006: 33)</i>  | među + L     |